

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**STROŠKI VRTCEV KOT EDEN IZMED EKONOMSKIH RAZLOGOV
ZA NIZKO RODNOST V SLOVENIJI**

Ljubljana, oktober 2007

ANA KRISTAN

IZJAVA

Študentka Ana Kristan izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Tjaše Redek, in dovolim objavo na fakultetnih spletnih straneh.

Ljubljana, dne 15. 10. 2007

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. DEJAVNIKI REPRODUKCIJE PREBIVALSTVA	2
1.1. Opredelitev rodnosti	2
1.2. Opredelitev smrtnosti	3
1.3. Opredelitev migracij	4
2. GIBANJE RODNOSTI	4
2.1. Gibanje rodnosti v Sloveniji in Evropi	4
2.2. Projekcije gibanja prebivalstva držav članic Evropske unije	7
3. EKONOMSKI RAZLOGI ZA UPADANJE RODNOSTI	9
3.1. Problematika stanovanj	10
3.2. Problemi na trgu dela	13
3.3. Stroški otrok	16
4. CENE VARSTVA KOT POTENCIALNI RAZLOG ZA NIŽJO RODNOST	17
4.1. Vrtci pri nas in v nekaterih drugih evropskih državah	18
4.2. Stroški vrtcev v Sloveniji in Evropi	20
5. ANKETA	23
5.1. Opredelitev vzorca in metode	23
5.2. Rezultati ankete	24
6. PREDLOG UKREPOV DRUŽINSKE POLITIKE	31
6.1. Strategija za dvig rodnosti v Sloveniji	32
6.2. Izkušnje in uspešnost družinske politike v Evropi	34
6.3. Družinska politika v Sloveniji	36
6.4. Predlogi, kako napraviti vrtce čim prijaznejše staršem in otrokom	38
SKLEP	39
LITERATURA	41
VIRI	42
PRILOGE	1

UVOD

Nizka rodnot je problem domala vseh razvitih držav sveta. Evropa in Slovenija kot ena izmed držav v njej seveda nista izjemi. Problemi z nizko rodnotjo so se v nekaterih državah pokazali prej, v nekaterih pozneje. Države, ki so se z njo srečale med prvimi, imajo že izkušnje, kako se proti njej boriti. Država se z nizko rodnotjo spopada prek družinske politike. Le-ta s svojimi ukrepi skuša bodočim staršem zagotoviti željeno blaginjo in kar se da lahko usklajevanje med poklicno kariero in družino. Recepta za univerzalno družinsko politiko na žalost ni. Raziskave so pokazale, da družinska politika daje nejasne rezultate glede rodnoti. V nekaterih državah politika deluje, v nekaterih ima zelo šibek vpliv in v nekaterih je vpliv le začasen. Francija je primer države, ki se je s problemom rodnoti spopadla med prvimi. Družinska politika, ki so jo sprejeli, se je izkazala za uspešno in danes imajo stopnjo rodnoti, ki spada v sam vrh lestvice evropskih držav.

Razlogov za nizko rodnot je veliko. Biološki dejavniki, ki so v veliki meri na rodnot vplivali v preteklosti, se danes postavljajo v ozadje. V ospredje pa vse bolj stopajo družbeni in med njimi ekonomski dejavniki. Namen tega diplomskega dela je analizirati stroške vrtcev kot enega od ekonomskih dejavnikov rodnoti. Podrobneje pa se bom dotaknila še dveh, problematike stanovanj in problemov na trgu dela.

V prvem poglavju bom opredelila osnovne pojme, ki vplivajo na gibanje prebivalstva. Poleg rodnoti in smrtnosti je pri gibanju prebivalstva treba upoštevati tudi migracije oziroma selitve.

V drugem poglavju se bom osredotočila na gibanje rodnoti v Sloveniji in v Evropi ter ugotovila, da gibanje rodnoti pri nas sledi evropskim trendom. Rodnot v Evropi je začela upadati po drugi svetovni vojni. Najprej na vzhodu in nazadnje na jugu. Danes ima večina evropskih držav, vključno s Slovenijo, rodnot pod 1,5 otroka na žensko.

V naslednjem poglavju bom predstavila ekonomske vzroke za upadanje rodnoti. Poleg stroškov vrtca sta najbolj pomembna vzroka problematika stanovanj in problemi na trgu dela. Trg dela se srečuje s problemom brezposelnosti, mladih na trgu dela, položajem žensk na trgu dela in fleksibilnimi oblikami dela.

V četrtem poglavju se bom osredotočila na cene vrtcev. Opisala bom vrtce pri nas in v nekaterih evropskih državah ter predstavila njihove stroške. Poudarek bo na vrtcih v Sloveniji. Stroške vrtcev si pri nas delijo občine in starši. Občine so tudi tiste, ki določajo ekonomske cene, kar pomeni, da se cene med občinami razlikujejo.

V naslednjem poglavju pa bom predstavila anketo, ki sem jo izvedla v vrtcih v dveh občinah. Najprej bom opredelila vzorce in metode, v nadaljevanju pa predstavila rezultate vprašanj, ki

so bolj demografska, in seveda tudi tiste, ki se dotikajo dohodka družine in samih stroškov vrtca.

V zadnjem poglavju se bom dotaknila predlogov strategije ukrepov družinske politike. Predstavila bom izkušnje in uspešnost družinskih politik v Evropi in družinsko politiko v Sloveniji. Za konec pa bom skušala dodati nekaj svojih predlogov za dvig rodnosti, predvsem tistih, ki se dotikajo stroškov varstva otrok.

1. DEJAVNIKI REPRODUKCIJE PREBIVALSTVA

V tem poglavju bom opredelila osnovne kategorije, ki vplivajo na gibanje prebivalstva. To sta rodnost in smrtnost, ki sta ključna demografska pojava in skupaj tvorita naravno ali biološko reprodukcijo prebivalstva. Rodnost je pozitivna komponenta obnavljanja prebivalstva, smrtnost pa negativna. Da pa lahko razložimo celotno reprodukcijo prebivalstva, je pomembno, da jima dodamo še migracije (Malačič, 2000, str. 61).

1.1. Opredelitev rodnosti

Rodnost dobimo tako, da število rojstev povežemo s številom prebivalstva ali njegovimi posameznimi deli (Malačič, 2000, str. 83). Nataliteta je tako razmerje med živorojenimi in celotnim prebivalstvom, rodnost med živorojenimi in ženskim prebivalstvom v rodnem obdobju (ženske, stare med 15 in 49 let), reprodukcija pa je razmerje med živorojenimi deklicami in ženskami v rodnem obdobju (Malačič, 2000, str. 84).

V nadaljevanju se bomo srečevali predvsem s kazalnikom stopnje totalne rodnosti. Le-ta se pogosto uporablja kot kazalnik obnavljanja prebivalstva oziroma reprodukcije. Pove nam število otrok, ki jih v povprečju rodi ženska v svoji rodni dobi ob predpostavki, da je doživela 49 let. Za enostavno reprodukcijo je potrebna vrednost stopnje totalne rodnosti 2,1. Meja je višja od 2, ker pri izračunu ni upoštevana smrtnost žensk, ki ne dočakajo 49 let (Malačič, 2000, str. 86).

Rodnost v nekem gospodarstvu je odvisna od številnih dejavnikov. Malačič (2000, str. 115, 116) jih je razdelil na:

1. Biološke: V osnovi je reprodukcija prebivalstva biološki proces. Biološki dejavniki so: genska zasnova; dejavniki, ki določajo spodnjo in zgornjo starostno mejo plodnosti; pogostost začasne in trajne sterilnosti itd. V sodobni reprodukciji so ti dejavniki potisnjeni v ozadje.
2. Ekonomske: Ti dejavniki bodo podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.
3. Družbene: družbeno-ekonomski položaj posameznika; njegova izobrazba, kvalificiranost in poklic; življenje v mestu ali na vasi; vloga ženske, družine v družbi itd. Dva od pomembnejših dejavnikov sta raven smrtnosti in družbenoreproduktivne

norme. V okviru tradicionalne reprodukcije so bile te norme zelo pomembne. V nerazvitem svetu so še vedno ovira zniževanja rodnosti. V razvitem svetu pa danes vrednota rojevanja skoraj ne obstaja več. Vse bolj se uveljavlja norma nizkega števila otrok.

4. **Kulturne:** Med kulturne dejavnike štejemo družbene norme in vrednote, religiozno in etnično pripadnost, raso itd. V preteklosti so imeli bistveno večji pomen, kot ga imajo danes.
5. **Antropološke:** To so dejavniki, ki so povezani s človekovim bistvom, eksistenco, smislom. Starši z manj otroki svoj čas posvečajo drugim stvarem, na drugi strani pa s tem skrbijo za večjo kvaliteto vzgoje in izobraževanja otrok. Ti dejavniki so tesno povezani tudi s človekovimi pravicami. Reprodukcijska je v celoti prepuščena posamezniku, kar pa ni najbolje za prebivalstvo kot celoto.
6. **Psihološke:** Ti dejavniki so večji pomen dobili šele v zadnjem času. Delujejo v več ravneh. Prva je osebno psihološka – človek nastopa s svojimi stališči, motivi, voljo itd. Druga so medsebojni odnosi v majhnih skupinah – osebne lastnosti posameznika se srečujejo z lastnostmi drugih posameznikov. Tretja pa je socialnopsihološka raven – tu se oblikujejo javno mnenje, družbene norme in vrednote.

1.2. Opredelitev smrtnosti

Starost in vzrok smrti sta značilnosti, po katerih so demografi najprej začeli statistično proučevati smrtnost prebivalstva (Malačič, 2000, str. 119). Smrt je neizogiben in neponovljiv dogodek, zato je proučevanje smrtnosti enostavnejše od drugih demografskih dejavnikov (Malačič, 2000, str. 121).

Poznamo več kazalnikov smrtnosti. Splošna stopnja smrtnosti je bistveno odvisna od starostne strukture prebivalstva, zaradi česar je neprimerna za mednarodne in druge primerjave. Vpliv starostne strukture lahko izločimo s standardizacijo in dobimo standardizirano splošno stopnjo smrtnosti, ki pa je odvisna od izbire standarda. Najprimernejši kazalnik za primerjavo smrtnosti je tako življenjsko pričakovanje ob rojstvu, ki nam pove, koliko let v povprečju lahko pričakuje oseba ob rojstvu (Malačič, 2000, str. 122).

Smrtnost je bistveno odvisna od starosti in spola. Starostno specifična stopnja smrtnosti se izračunava za moške in ženske posebej. Relativno visoka smrtnost je v prvih dneh, mesecih in letih človekovega življenja, minimum doseže med osmim in dvanajstim letom, kasneje pa s starostjo narašča. V razvitih državah je smrtnost žensk v vseh razredih nižja od smrtnosti moških, v nerazvitih pa je smrtnost žensk pri majhnih otrocih in v rodni dobi višja od smrtnosti moških (Malačič, 2000, str. 122).

1.3. Opredelitev migracij

Selitev je prostorski premik prebivalca iz odselitvenega v priselitveno območje. Najpomembnejše so selitve med državami: emigracije (odselitve) in imigracije (priselitve). Migranti in nemigranti se med seboj razlikujejo, zato je pomembno prilagajanje. Še posebej je to pomembno, ko gre za različno vero, različne etnične in rasne pripadnosti. Priseljenci se na novo okolje prilagajajo postopoma, v več fazah. Prva faza je prilagoditev ali akomodacija, ta je bolj površinska. Druga faza je kulturna prilagoditev, priseljenci prevzamejo večino kulturnih značilnosti novega okolja. Tretja faza pa je popolna prilagoditev ali asimilacija, ko se priseljenci popolnoma spojijo z domačini (Malačič, 2000, str. 155, 156).

Migracijska stopnja je kompleksnejša od ostalih demografskih stopenj, ker so migracije vedno povezane z odselitveno in priselitveno regijo. Migracijske stopnje lahko razdelimo na splošne in specifične. Specifična stopnja je lahko vezana na podatke o spolu, starosti ali drugih značilnostih prebivalstva. Splošna stopnja migracije pa je razmerje med številom migracij ali migrantov in srednjim letnim številom prebivalcev izbranega območja (Malačič, 2000, str. 163).

2. GIBANJE RODNOSTI

Rodnost v Evropi in Sloveniji se je v drugi polovici 20. stoletja po kratkotrajnem zviševanju po končani drugi svetovni vojni pričela zniževati. Sredi petdesetih let v Vzhodni Evropi, sredi šestdesetih v hitrejšem ritmu v Severni in Zahodni Evropi, sredi sedemdesetih v Južni Evropi, v začetku devetdesetih let pa se je rodnost hitro začela zniževati še v Vzhodni Evropi. V začetku 21. stoletja je bila celotna rodnost povsod po Evropi (z izjemo Albanije) zelo nizka. Tako nizka, da na dolgi rok ne zagotavlja obnavljanja prebivalstva (Šircelj, 2006, str. 116).

2.1. Gibanje rodnosti v Sloveniji in Evropi

Po letu 1960 je rodnost padla v vseh evropskih državah. V nekaterih bolj, v drugih manj, v nekaterih se je že spet dvignila. Večina svetovnega prebivalstva živi v državah, ki imajo stopnjo rodnosti pod nadomestitveno stopnjo, to je 2,1 otroka na žensko, Evropa (EU25) pa je v nizki in zelo nizki stopnji rodnosti vodilna. V letu 2002 se je stopnja rodnosti v Evropi gibala med 1,13 na Češkem in skoraj 2 na Irskem. Srednja vrednost pa je bila blizu 1,3 otroka na žensko (Kohler, 2006, str. 12).

Večina evropskih držav ima stopnjo rodnosti pod 1,5 otroka na žensko. Lutz (v Botev, 2006, str. 4) je stanje z nizko rodnostjo poimenoval »past nizke rodnosti«. V to past je padla večina Južne, Srednje in Vzhodne Evrope. Mnoge imajo stopnjo rodnosti celo nižjo od 1,3 – to je stopnja, ki so jo Kohler, Billari in Ortega (v Botev, 2006, str. 4) poimenovali »zelo nizka rodnost«. Prvi z zelo nizko stopnjo rodnosti sta bili leta 1993 Italija in Španija. Sledile so jima

države Srednje in Vzhodne Evrope (Bolgarija, Češka, Latvija, Slovenija), Vzhodna Nemčija pa je med letoma 1991 in 1996 imela stopnjo rodnosti celo pod 1.

Tabela 1: Stopnje totalne rodnosti za evropske in nekatere neevropske države

TFR (stopnja totalne rodnosti)			
DRŽAVA	ZADNJI RAZPOLO- ŽLJIV PODATEK	DRŽAVA	ZADNJI RAZPOLO- ŽLJIV PODATEK
Belorusija (2004)	1,2	Belgija (2002)	1,53
Bosna in Hercegovina (2004)	1,2	Srbija in Črna Gora (2003)	1,6
Italija (2003)	1,2	Luksemburg (2004)	1,7
San Marino (2003)	1,2	Velika Britanija (2003)	1,72
Španija (2003)	1,2	Nizozemska (2004)	1,73
Poljska (2003)	1,22	Monako (2003)	1,8
Ukrajina (2004)	1,22	Albanija (2004)	1,8
Češka (2004)	1,23	Danska (2004)	1,8
Latvija (2004)	1,24	Finska (2004)	1,8
Slovenija (2004)	1,25	Norveška (2004)	1,8
Litva (2004)	1,26	Švedska (2004)	1,8
Moldavija (2004)	1,26	Francija (2004)	1,89
Slovaška (2004)	1,26	Azerbajdžan (2003)	1,9
Andora (2004)	1,27	Makedonija (2003)	1,9
Madžarska (2004)	1,28	Irska (2004)	1,95
Bolgarija (2004)	1,3	Islandija (2004)	2
Grčija (2003)	1,3	Kazahstan (2004) *	2,2
Romunija (2004)	1,3	Turčija (2004)	2,21
Hrvaška (2003)	1,33	Uzbekistan (2004) *	2,46
Rusija (2004)	1,34	Kirgizistan (2004) *	2,5
Malta (2004)	1,37	Turkmenistan (2003) *	2,7
Armenija (2004)	1,38	Izrael (2004) *	2,9
Gruzija (2003)	1,4	Tadžikistan (2003) *	3
Nemčija (2004)	1,4		
Avstrija (2004)	1,42	Zelo nizka rodnost	
Švica (2004)	1,42	Nizka rodnost	
Portugalska (2003)	1,44	Pod nadomestitveno stopnjo	
Estonija (2004)	1,47	Nadomestitvena stopnja	
Ciper (2004)	1,49		

Vir: Lazdane, 2006, str. 10

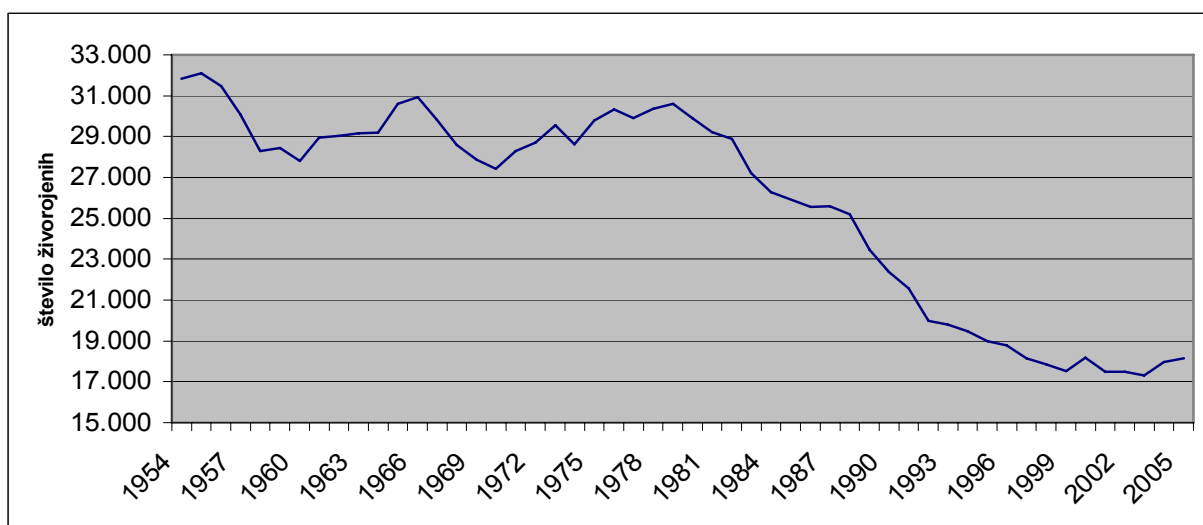

V Tabeli 1, na prejšnji strani, so zajete nekatere neevropske države (označene z *), ki imajo stopnjo totalne rodnosti nad nadomestitveno stopnjo 2,1 otroka na žensko. Od evropskih držav temu kriteriju ustreza le Turčija. 14 držav, med njimi tudi Slovenija, Italija, Španija itd., spada med države z zelo nizko rodnostjo. Prav tako 14 držav ima nizko rodnost, med 1,3 in 1,5 (Nemčija, Avstrija, Švica itd.). 16 držav pa ima rodnost, ki je le malo pod nadomestitveno stopnjo, med 1,5 in 2, to so skandinavske države, Francija in Irska.

Rodnost v Sloveniji se spreminja podobno kot v drugih evropskih državah. Nizka rodnost in smrtnost ter majhen ali negativen naraven prirastek prebivalstva so posledice, povezane s spremenjenim načinom življenja ljudi: s spremenjeno organizacijo življenja v družini, družbeno vlogo žensk, odnosom do otrok in načrtovanjem družine. Raziskave kažejo majhno motiviranost za rojevanje večjega števila otrok, na drugi strani pa velik razkorak med realnim in želenim številom otrok para (Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji, 2006, str. 5).

V Sloveniji se je hitro padanje rodnosti pričelo v letu 1980. V začetku 21. stoletja je bila rodnost 1,2 otroka na žensko, kar Slovenijo uvršča med države z najnižjo rodnostjo v Evropi in v svetu. Po koncu druge svetovne vojne se je v Sloveniji največ otrok rodilo leta 1950, in sicer 36.000. Do leta 1960 se je število živorojenih otrok zmanjšalo na 28.000. Celotna rodnost se je v tem obdobju znižala s 3 na 2,2 otroka na žensko. V naslednjih dvajsetih letih se je število živorojenih otrok gibalo med 26.000 in 30.000, celotna rodnost pa med 2,1 in 2,2 (z izjemo sredine šestdesetih, ko se je dvignila na 2,4). Po letu 1980 se je število živorojenih otrok močno zmanjšalo. V desetih letih je celotna rodnost padla z 2,1 na 1,5 otroka na žensko. Od leta 1999 do 2003 pa je vrednost stagnirala, celotna rodnost se je gibala okrog 1,21. V prvih letih 21. stoletja se je v Sloveniji letno rodilo od 17.000 do 18.000 otrok (Šircelj, 2006, str. 116, 117).

Slika 1: Število živorojenih otrok v Sloveniji od leta 1954 do leta 2005

Vir: Centralni register prebivalstva, 2007

Lani je bila rast prebivalstva v Sloveniji negativna, kar pomeni, da je umrlo več ljudi, kot se jih je rodilo. Celotno prebivalstvo se je zmanjšalo za 0,5 %. Po ocenah se je v letu 2006 rodilo 8,98 otrok na 1000 prebivalcev, umrlo pa nekaj več kot 10 na 1000 prebivalcev. Povprečna Slovenka je rodila 1,25 otroka. V Sloveniji so med občinami precejšnje razlike v naravnem prirastku. V občinah, izstopajo zlasti nekatere gorenjske (Cerklje, Škofja Loka, Železniki), je bil v zadnjih osmih letih naravni prirastek vseskozi pozitiven. Več smrti kot rojstev na tisoč prebivalcev pa je v občinah Bistrica ob Sotli, Divača, Gornji Petrovci itd. (Bertoncelj Popit, 2007, str. 6).

V Tabeli 2 so prikazani podatki gibanja prebivalstva Slovenije za zadnjih šest let. Kot vidimo, je bilo v vseh letih več smrti kot rojstev, naraven prirastek je bil negativen. Skupni prirast prebivalstva pa je pozitiven zaradi pozitivnih neto migracij, ki so bile vedno višje od negativnega naravnega prirastka.

Tabela 2: Gibanje prebivalstva od leta 2000 do 2005

leto	rojstva	smrti	neto migracije	skupni prirast
2000	18.180	18.588	2.615	2.207
2001	17.477	18.508	2.992	1.961
2002	17.501	18.701	1.865	655
2003	17.321	19.451	3.412	1.282
2004	17.961	18.523	1.902	1.340
2005	18.157	18.825	6.436	5.768

Vir: Centralni register prebivalstva, 2007

2.2. Projekcije gibanja prebivalstva držav članic Evropske unije

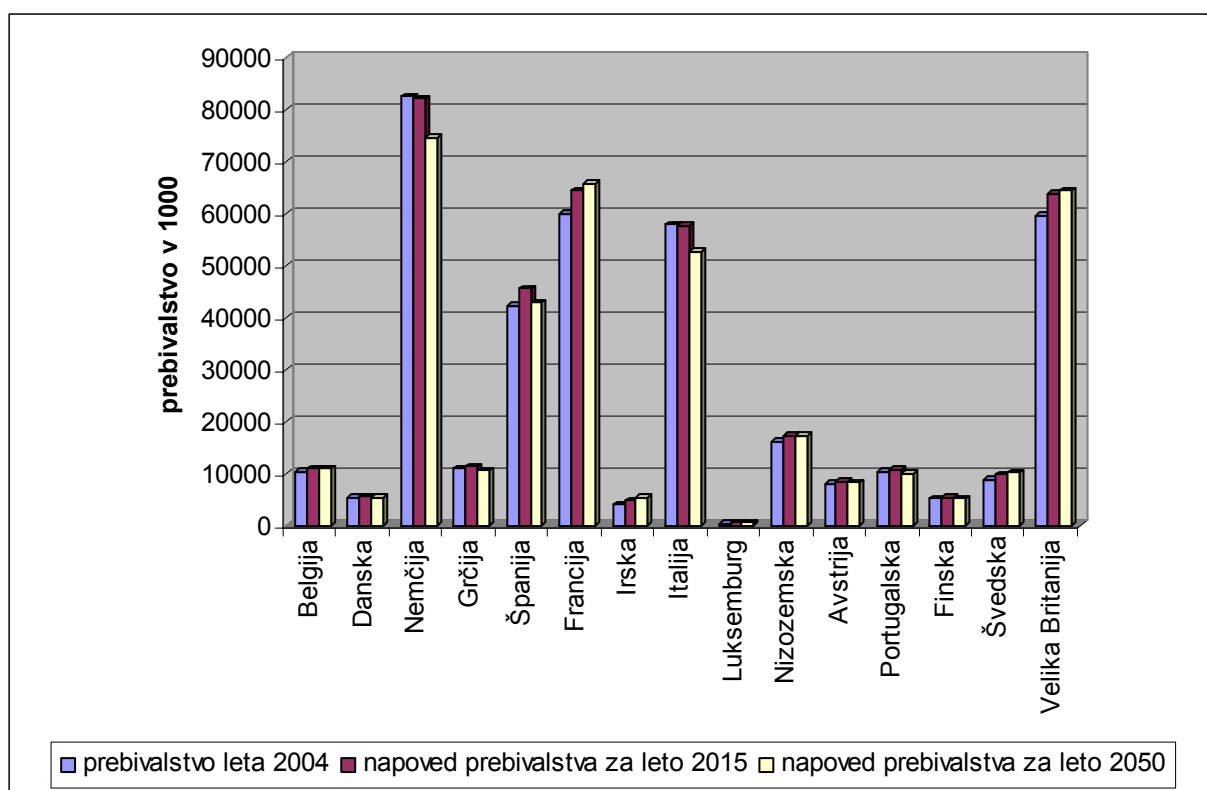
Demografski problemi v zadnjem času zanimajo politično, najširšo družbeno javnost in medije. S problemom staranja prebivalstva in ukrepi za njegovo naravno obnavljanje se morajo soočiti tudi države članice Evropske unije. Staranje prebivalstva vedno bolj postaja izziv za sisteme socialne varnosti. Vpliva pa tudi na konkurenčnost gospodarstva, zaposlenost in rast produktivnosti (Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji, 2006, str. 5). Zaradi zgoraj navedenega so projekcije prebivalstva pomembne, saj je iz njih razvidno, kaj nas čaka v prihodnosti, če ne ukrepamo, oziroma so nam vodilo, kako moramo ukrepati.

V naslednjih dveh desetletjih bo prebivalstvo v EU25 naraslo za 13 milijonov, januarja leta 2025 bo EU25 imela 470,1 milijona prebivalcev. Prebivalstvo bo tako dolgo raslo zaradi neto migracij, število smrti pa bo od števila rojstev večje že leta 2010. Po letu 2025 bo prebivalstvo začelo padati in leta 2050 bo doseglo število 449,8 milijona, kar pomeni padec za 20 milijonov. Prebivalstvo bo padlo za 1,5 %, za 0,4 % v EU15 in za 11,7 % v novih članicah (Bautier, 2005, str.1).

Delež delovno aktivnega prebivalstva (15–64 let) se bo znižal s 67,2 % na 56,7 %. V letu 2004 je bilo 306,8 milijona delovno aktivnih, v letu 2050 pa jih bo le še 254,9 milijonov. Najnižji delež delovno aktivnega prebivalstva bo v Španiji, Italiji, na Portugalskem in v Grčiji, najvišji pa v Luksemburgu, na Malti in na Nizozemskem. Delež mladih, starih od 0 do 15 let, se bo znižal s 16,4 % na 13,4 %, najbolj na Cipru in na Irskem. Delež starejših (starih nad 65 let) pa se bo povečal s 16,4 % na 29,9 %. Največji delež starejših se pričakuje v Španiji, Italiji in Grčiji, najnižji pa v Luksemburgu, na Nizozemskem in na Danskem (Bautier, 2005, str. 2).

Leta 2004 se je prebivalstvo zmanjšalo v sedmih članicah: na Češkem, Madžarskem, Poljskem, Slovaškem, v Estoniji, Latviji in Litvi. Do leta 2025 bo padlo še v šestih: v Italiji, Nemčiji, Sloveniji, na Portugalskem, v Grčiji in Španiji; do leta 2050 pa še v nadaljnjih sedmih: na Finskem, v Avstriji, na Danskem, Nizozemskem, v Belgiji, Veliki Britaniji in Franciji. Naraslo pa bo na Irskem, Cipru, v Luksemburgu, na Malti in Švedskem (Bautier, 2005, str. 1).

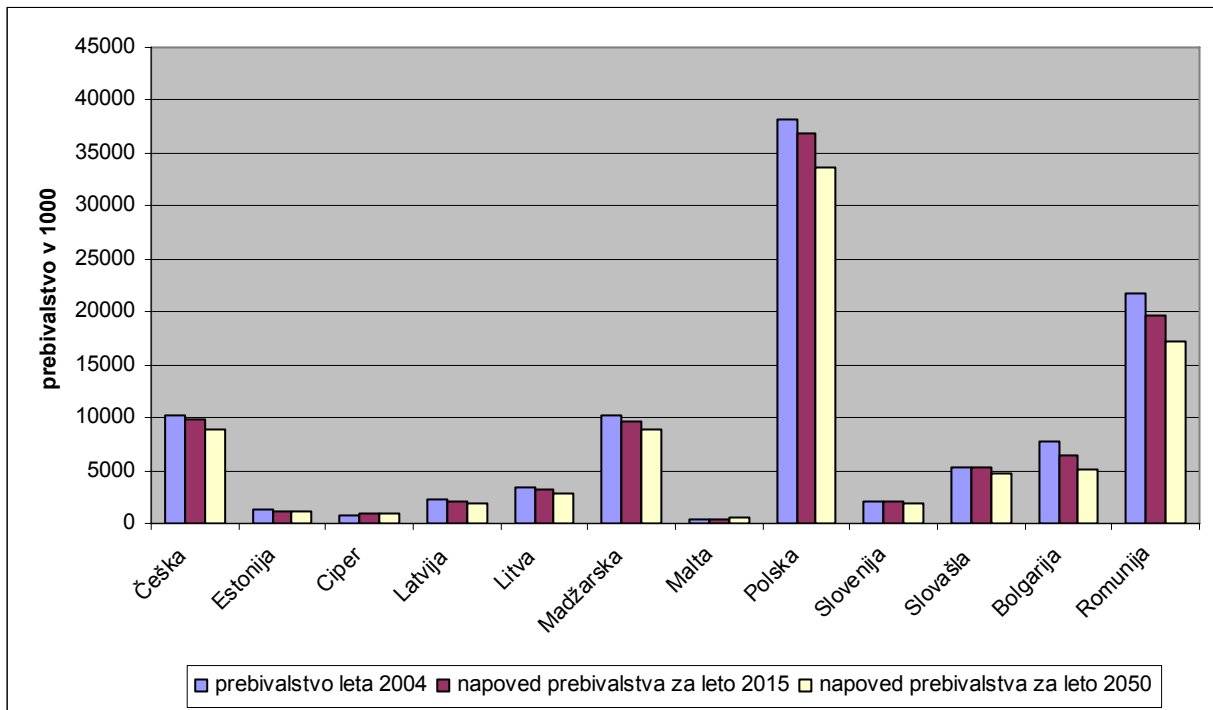
Slika 2: Napoved prebivalstva za leto 2025 in 2050 za stare članice, EU15

Vir: Bautier, 2005, str. 3

Prebivalstvo Slovenije bo do leta 2014 naraslo s sedanjega 1,99 milijona na 2,02 milijona, nato pa bo do leta 2050 padlo na 1,89 milijona. Do leta 2027 se bo povečevala tudi rodnost, ki naj bi dosegla 1,5 otroka na žensko in taka tudi ostala (Vertot, 2005).

Slika 3: Napoved prebivalstva za leto 2025 in 2050 za nove članice

Vir: Bautier, 2005, str. 3

Iz predstavitve projekcij je razvidno, kako pomemben je problem zmanjševanja rodnosti, saj se bo število prebivalstva zmanjšalo, predvsem pa se bo spremenila starostna struktura prebivalstva. To pa lahko pusti posledice v gospodarstvu, zmanjša se lahko ekonomska uspešnost in učinkovitost. Vedno več starih in vedno manj mladih pomeni krčenje delovno aktivnih prebivalcev, to privede do zniževanja dohodka in zviševanja produkcijskih stroškov. Možnosti zaposlovanja in mednarodna konkurenčnost gospodarstva se poslabšajo. Zmanjša se tudi delež davkoplačevalcev, pojavijo se politični problemi. Starejši volivci imajo večjo moč in interesi mladih volivcev ostanejo neuresničeni (Knap, 2002, str. 7).

3. EKONOMSKI RAZLOGI ZA UPADANJE RODNOSTI

Po najbolj grobi opredelitvi vzroke za upadanje rodnosti delimo na neposredne in posredne. Neposredni dejavniki so lažje opredeljivi. Nanašajo se na obdobje, ko reprodukativne zveze že nastopijo, nič pa ne povejo o tem, kako nastopijo. So površinski izraz zapletenega in med seboj na različne načine povezanega delovanja posrednih dejavnikov. K. Davis in J. Blake sta jih razdelila v tri skupine. V prvi skupini so vzroki, ki vplivajo na vzpostavitev spolnih odnosov, v drugi vzroki, ki vplivajo na vzpostavitev nosečnosti, in v zadnji vzroki, ki vplivajo na nosečnost in porod. Posredni dejavniki pa delujejo prek neposrednih in oblikujejo rodnost prebivalstva. Rodnost je družbeno preoblikovan biološki proces in iz tega izhaja najbolj

splošna delitev posrednih dejavnikov na biološke in družbene (Škrlj, 2007, str. 10). Posredni dejavniki so na primer genetska zasnova človeka, zaposlovanje žensk, izobrazba in poklic posameznika, etnična pripadnost itd. (Palčič, 2002, str. 8, 9).

V preteklosti so na rodnost najbolj vplivali biološki dejavniki, danes pa so v ospredju predvsem ekonomski. Najbolj splošni vzroki za nizko stopnjo rodnosti, navedeni v Strategiji za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji (2006, str. 13) so:

- naraščajoča izobraženost žensk in njihova ekonomska samostojnost,
- naraščajoče oziroma visoke potrošniške potrebe, ki ustvarjajo potrebo po dodatnem dohodku in spodbujajo ženske k sodelovanju na trgu delovne sile,
- vlaganje v razvoj kariere, ki je povezano z vse večjo tekmovalnostjo,
- vse večji poudarek na kvaliteti življenja (prosti čas, zabava).

Stropnikova (2001, str.12) pa dodaja:

- nezadosten in negotov dohodek, ki je posledica ekonomske krize in brezposelnosti,
- težka dostopnost socialnih stanovanj, finančno breme najema ali nakupa stanovanj in majhna možnost zadovoljivega reševanja stanovanjskega vprašanja v času, ko ima družina majhne otroke, ter
- stroški otrok.

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni nekateri ekonomski vzroki, in sicer problematika stanovanj, problemi na trgu dela in stroški vrtcev. Za te dejavnike sem se odločila, ker se mi zdi, da najbolj vplivajo na rodnost. Veliko mladih je zaposlenih za določen čas, kar pomeni, da je njihov dohodek negotov. Stanovanja so draga in zato veliko mladih ostaja doma pri starših. Ta dva dejavnika prelagata rojstva v kasnejša leta. Visoki stroški vrtcev pa so eden od dejavnikov, ki vplivajo na število otrok para. Starši se raje odločijo za manjše število otrok, da jim lahko omogočijo lepo otroštvo.

3.1. Problematika stanovanj

Stanovanjske razmere so ključni del kakovosti življenja in blaginje prebivalstva. Z njimi se ukvarja stanovanjska politika. V Sloveniji se je v času tranzicije na področju stanovanj veliko spremenilo. Ne le organizacija stanovanjske oskrbe, tudi to, kako razumemo in kakšen družbeni pomen ima. Glavne funkcije stanovanja so: daje zavetišče pred naravnimi nepravilnostmi, zagotavlja zasebnost, dovoljuje uporabo neke lokacije in pomeni naložbo. V tranzicijskem obdobju se je zelo zmanjšal pomen zavetiščne funkcije in povečal pomen naložbene funkcije. Gospodarska funkcija lastnine je izpodrinila socialno (Mandič, 2006, str. 15).

Ključna tipa stanovanjske oskrbe sta lastniško zasedeno (sem so všteta tudi stanovanja, v katerih bivajo sorodniki lastnikov) in najemno stanovanje. V času pred tranzicijo je bilo v Sloveniji 33 % najemnih stanovanj, danes pa jih je le še 9 %. Ta odstotek je med najnižjimi v Evropski uniji (Mandič, 2006, str. 31).

Povečanje naložbene funkcije predstavlja velik problem. Lastniki stanovanj, ki le-ta dajejo v najem, najemnikom zaračunavajo visoke najemnine. Zaradi visokih najemnin mnogo mladih dalj časa ostane doma. Mnogo tistih, ki si stanovanje lahko privoščijo, pa zaradi visokih stroškov rojstva svojih otrok prestavijo v prihodnost. Kasnejše rojstvo prvega otroka pa lahko pomeni tudi manj otrok. Enako velja tudi za tiste, ki stanovanje kupijo.

Omogočen dostop do ustreznih stanovanj po dosegljivih cenah je osnovni cilj stanovanjske politike. Do največje pomoči bi morale biti upravičene družine, ki jo najbolj potrebujejo. Problem se lahko pojavi na strani povpraševanja ali na strani ponudbe. Če je ponudba primernih stanovanj prenizka, se pojavi problem pri družinah z nižjimi dohodki. Dogaja pa se tudi, da so v neprofitnih stanovanjih družine, ki bi bile po višini svojega dohodka sposobne plačevati višjo najemnino. Na strani ponudbe država lahko pomaga z zagotavljanjem ustreznih pogojev za gradnjo dostopnih stanovanj. Na strani povpraševanja pa lahko določi ciljne skupine ljudi in jim z različnimi subvencijami poveča kupno moč, da lahko pridejo do ustreznega stanovanja (Cirman, 2006, str. 55).

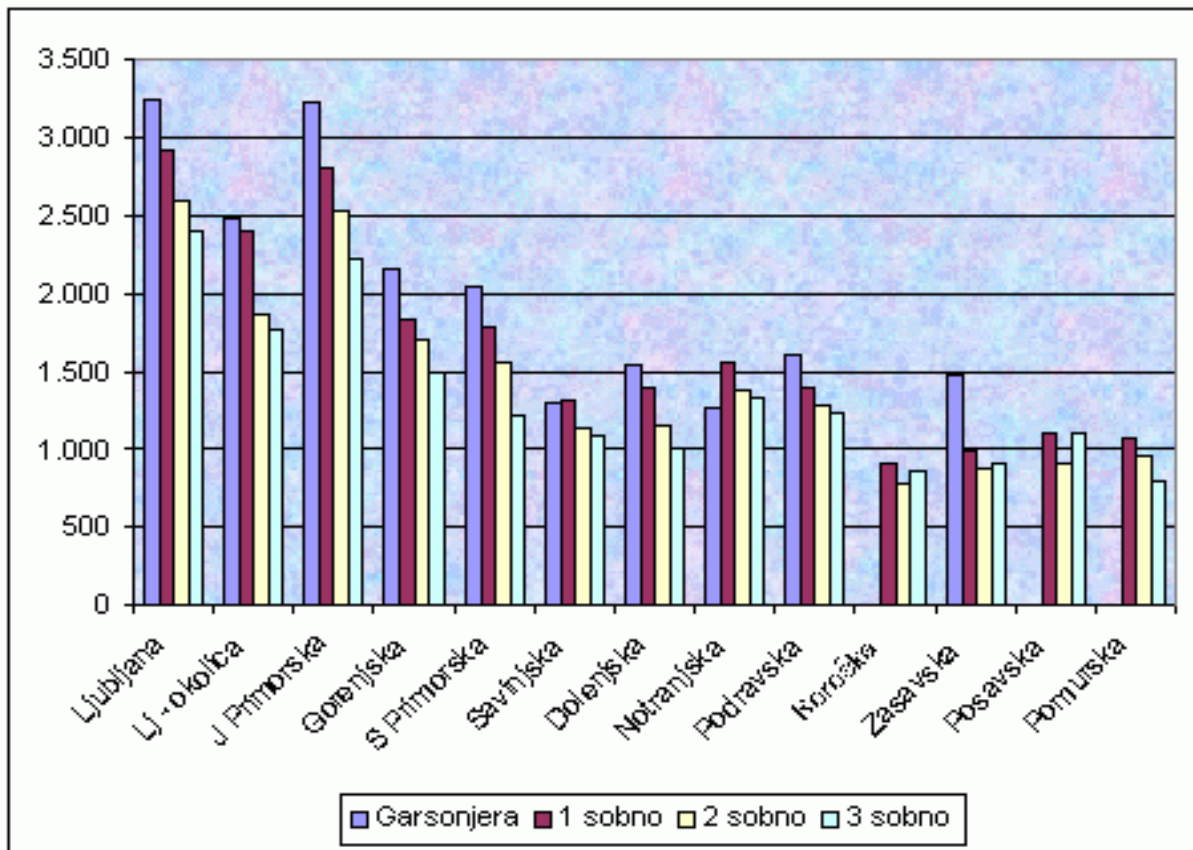
Tu se pojavi vprašanje, kam gredo mladi. Mlade največkrat najdemo med uporabniki stanovanj v lasti sorodnikov (starši oziroma sorodniki so dovolj premožni, da imajo prostor še za eno gospodinjstvo) in med tržnimi najemniki (visoko izobraženi, ki jim dovolj visok dohodek omogoča osamosvojitve) (Cirman, 2006, str. 68). Pomanjkanje primernih, cenovno dostopnih stanovanj je vzrok, da mladi dalj časa ostajajo doma pri starših. To pa je tudi vzrok za odloženo starševstvo.

Na področju stanovanjske politike je bilo v preteklosti storjenega premalo. Visoke cene stanovanj mlade odvrčajo od ustvarjanja družine. Stanovanjski sklad (ključna državna institucija za intervencijo na trgu stanovanj) je v preteklosti hkrati spodbujala ponudbo in povpraševanje. Varčevalna shema spodbuja povpraševanje in s tem dviga ceno, usmeriti pa bi se morala predvsem na spodbujanje ponudbe (Cirman, Polanec, 2005, str. 8).

Največji delež proizvodne cene stanovanja predstavlja cena gradnje (72 %). Različne cene v različnih regijah kažejo na regionalne monopole, vendar je analiza pokazala visoko stopnjo konkurence v panogi. Analiza je pokazala tudi disekonomijo obsega, ki je posledica omejenosti zemljišč, namenjenih gradnji. Razlike v gradbenih cenah se kažejo v kakovosti, ta pa je posledica regionalnih razlik v kupni moči. Rezerva za znižanje cene je v ceni zemlje in stroških njenega opremljanja. Na eni strani imamo povečanje ponudbe zazidljivih zemljišč – k temu bi največ prinesel davek na nepremičnine (povišal bi ponudbo) in povečanje učinkovitosti pri urejanju komunalne opremljenosti. Drugi element zniževanja vpliva stroškov zemlje na ceno stanovanj pa je intenzivnost zazidljivosti. Visoka stopnja zazidljivosti znižuje stroške zemlje in izkorišča ekonomijo obsega. »Skrbniki slovenske natalitete, čim prej uvedite davek na nepremičnine.« (Cirman, Polanec, 2005, str. 8).

Najvišje povprečne oglaševalne cene stanovanj v evrih na kvadratni meter v Sloveniji so v Ljubljani, na južnem Primorskem, v okolici Ljubljane in na Gorenjskem. Najnižje pa v Posavju, Zasavju in na Koroškem. Naj kot primer navedem dvosobno stanovanje, ki je najdražje v Ljubljani, in sicer stane kvadratni meter 2.596 EUR, in najcenejše na Koroškem, kjer stane 768 EUR na kvadratni meter.

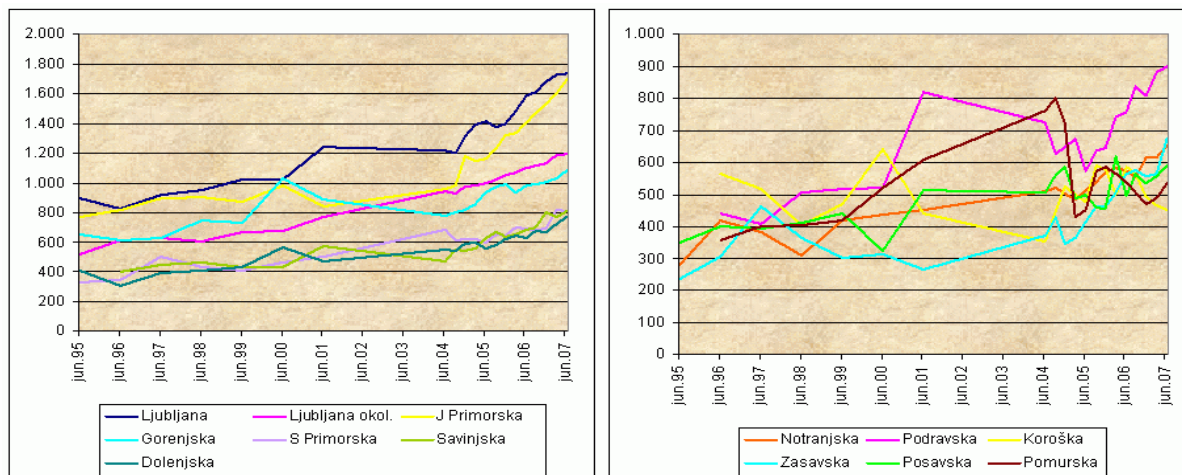
Slika 4: Povprečne oglaševalne cene stanovanj v Sloveniji v EUR/m², marec 2007

Vir: Cene stanovanj v Sloveniji, 2007

Povprečne oglaševalne cene hiš, ki so prikazane na sliki 5, na strani 13, so se v opazovanem 12-letnem obdobju povečale za okrog 100 %, nekje za malo manj, nekje za malo več. Zanimiv je primer Gorenjske, kjer je cena skokovito narasla v letu 2000, se potem spet znižala na raven iz leta prej, danes pa je malo višja. Cene s slike 6, prav tako na strani 13, so malo bolj razgibane. Z izjemo Koroške regije so se oglaševalne cene hiš povsod povečale. Tudi tu za okrog 100 %, v Zasavju pa celo za slabih 300 %.

Slika 5 in 6: Gibanje povprečnih oglaševalnih cen hiš v Sloveniji v EUR/m², junij 1995–marec 2007

Vir: Cene hiš v Sloveniji, 2007

3.2. Problemi na trgu dela

Mladi, med njimi predvsem ženske, so skupina aktivnega prebivalstva, ki najteže najde prostor na trgu dela. To vsekakor ni vzpodbuda za dvig stopnje rodnosti v Sloveniji. Večina mladih si namreč najprej želi končati izobraževanje, se zaposliti in si urediti svoje stanovanje. Ko so izpolnjeni ti pogoji, pa na vrsto pridejo otroci.

Med ključne probleme na trgu dela v Sloveniji štejemo nizko stopnjo zaposlenosti nizko izobraženih in starejših, visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi in vse večjo brezposelnostjo tistih s terciarno izobrazbo. Slednji opozarja na problem nepovezanosti izobraževalnega sistema in gospodarstva (Kajzer, 2006, str. 78).

Mladi so po mednarodnih standardih tisti, ki so stari med 15 in 24 let. Sicer pa se definicija mladih po državah razlikuje. Spodnja meja je nekje med 12 in 16 let, zgornja pa 30 (Italija). Večina mladih se še šola in so na trgu dela prisotni prek sezonskega, počitniškega in honorarnega dela. Mladi so tako specifična kategorija delovne sile, da o njih lahko govorimo kot o posebnem segmentu (Pečnik, 2001, str. 2). Njihova osnovna značilnost je mladost. To obdobje predstavlja različne prehode in vključevanje v različne vloge na področju socialnih in osebnih odnosov ter na delovnem področju (Veselinovič, 2006, str. 5).

Delodajalci pri zaposlovanju ocenjujejo izobrazbo, delovne izkušnje in določene osebnostne lastnosti, kot so prizadevnost, zanesljivost itd. Pri tem skušajo zaposliti osebe, za katere se jim zdi, da so najprimernejše, in s katerimi najmanj tvegajo. Mladi nimajo delovnih izkušenj in so brez daljše delovne zgodovine, kar za delodajalce pomeni večje tveganje. Mladim se pogosto pripisujejo tudi lastnosti, kot so nestalnost, nestabilnost, manjša odgovornost, večja odsotnost

z dela itd. Na drugi strani pa so bolj prilagodljivi, nezahtevni, pripravljeni sprejeti slabše zaposlitve, zaposlitve, za katere imajo previsoko izobrazbo, zaposlitve za krajši čas itd. Raziskave kažejo, da so mladi večkrat v slabšem položaju od starejših. Zanje je značilna visoka fluktuacija na trgu dela. Večkrat zapuščajo trg, menjajo zaposlitve, so za krajši čas brezposelni, preden najdejo pravo zaposlitev (Pečnik, 2001, str. 2; glej tudi vir Malačič, Sambt, 2006, str. 36). Vsi ti dejavniki mladim prinašajo negotovo prihodnost. Negotova prihodnost pa za mlade vsekakor ni spodbuda, da bi čim prej imeli otroka, kaj šele več otrok.

Problem trga dela je tudi ta, da so ženske na njem v podrejenem položaju. Prizadevajo si, da temu ne bi bilo tako in da bi bile čim bolj enakopravne moškim. Tu tiči tudi eden od razlogov, da imajo ženske otroke kasneje in da imajo manj otrok. Leta od 20 do 30 so zelo pomembna za izobraževanje in ustvarjanje kariere in vse več žensk se odloči, da si bodo družino ustvarile kasneje in s tem kariero postavijo na prvo mesto. Višja izobrazba ženske pomeni večjo verjetnost, da se bo le-ta zaposlila za polni delovni čas. Še vedno pa velja, da je na vodilnih mestih v podjetjih več moških, saj naj bi bila ta mesta za ženske zaradi večjega prispevka v gospodinjstvu prenaporna. Mnogo delodajalcev ženskam ob zaposlitvi postavi tudi pogoj, da v določenem času ne sme zanositi, če pa zanosi, mora dati odpoved, čeprav je to nezakonito.

Delovna zakonodaja in sistem javnega otroškega varstva precej prispevata k usklajevanju poklicne kariere in družine. Vendar problemi še vedno ostajajo. Nekatere matere bi si želele dalj časa ostati doma z otrokom, nekatere bi si želele dalj časa delati s skrajšanim oziroma polovičnim delovnim časom (Berčan, 2003, str. 5).

Mag. Tanja Salecl je v intervjuju za dnevni časopis Dnevnik povedala, da je v Sloveniji zaposlenost žensk 61 %, kar je nad povprečjem Evropske unije (56%). Ženske z enako izobrazbo kot moški zaslužijo 7 % manj, evropsko povprečje je 15 %. Na vodilnih položajih je nekaj manj kot 33 % žensk, nekaj več od povprečja Evropske unije, največ vodilnih položajev zasedajo Latvijke, in sicer dobrih 44 %. Pravi, da so raziskave Eurostata pokazale, da zaposlene matere varstvu otrok posvetijo dvakrat več časa kot očetje. Klub temu pa se zaradi dobrega sistema otroškega varstva materam ni treba odreči kariere. Tako pa ni povsod po Evropi, na Nizozemskem kar tri četrtine mater dela skrajšani delovni čas, v Nemčiji in Belgiji dve petini, pri nas pa le 10 % (Rupnik, 2006; glej tudi vir Kajzer, 2006, str. 73, 74).

Naslednji problem je stopnja brezposelnosti. V drugem četrtletju leta 2007 je znašala 4,6 %. 3,6 % je bila brezposelnost med moškimi in 5,8 % med ženskami. Število brezposelnih glede na prvo četrtletje se je zmanjšalo za skoraj 10.000 oseb. Delo je dobilo skoraj 6.000 moških in skoraj 4.000 žensk. Stopnja brezposelnosti je bila kot ponavadi najvišja med mladimi, starimi od 15 do 24 let. Znašala je 8,5 % (Svetin, 2007). Iz Tabele 3, ki se nahaja na naslednji strani, je dobro razvidno, da je brezposelnost žensk večja od brezposelnosti moških. Na večjo brezposelnost žensk vplivajo naslednji dejavniki, ki so navedeni v Problematiki brezposelnih žensk na Koroškem (2007):

- Ženske zaposlitev pogosto prekinajo iz osebnih razlogov, kot so vzgoja otrok, skrb za družino itd., in se kasneje bolj ali manj uspešno spet vključujejo na trg dela.
- Ženske se praviloma zaposlujejo v manjšem številu poklicev, kar pomeni manj služb zanje.
- Nižja stopnja izobrazbe in ozka strokovna usposobljenost žensk, ki zaradi obveznosti izven kariere ne sledijo trendom v smislu dodatnega izobraževanja, ki zadovoljuje potrebe sodobnih delovnih mest.
- Trend zaposlovanja za določen čas. Ob skrbi za otroke je prilagajanje na vedno nova delovna mesta težko ali celo nemogoče.

Tabela 3: Stopnja brezposelnosti po starosti in spolu, v odstotkih, v Sloveniji, v prvem četrtletju leta 2006

starost	moški	ženske	skupaj
15 do 24 let	13,1	24,2	18
25 do 49 let	5,3	7,6	6,4
50 do 64 let	3,1	5,1	3,9
skupaj	5,5	8,6	6,9

Vir: Svetin, 2007

Stopnjo brezposelnosti pa znižuje vedno manjša rigidnost oziroma fleksibilizacija trga dela. Fleksibilne oblike dela na eni strani pomenijo negotovost, na drugi strani pa nudijo večje možnosti zaposlovanja. Fleksibilne oblike dela lahko pripomorejo k večji rodnosti, saj si mnogo staršev, predvsem mater, želi, da bi bili čim več s svojimi otroki, po drugi strani pa si želijo ostati na trgu dela. Delo s polovičnim delovnim časom ali delo s skrajšanim delovnim časom to omogočata.

Zmanjšuje se delež zaposlovanja za nedoločen čas in povečuje delež zaposlovanja za določen čas. Število zaposlitev za določen čas, »negotovih« zaposlitev, v Evropski uniji se približuje številu zaposlitev za nedoločen čas, »tradicionalnim« zaposlitvam. Delež negotovih oblik v starih članicah je nekoliko višji kot v novih. V starih članicah je večji delež zaposlitev za določen čas in zaposlitev s skrajšanim delovnim časom, v novih pa je višji delež samozaposlitev. Deleži oblik »negotovih« zaposlitev so odvisni od strukture gospodarstva, tradicije in fleksibilnosti trga dela (Mencinger, 2006, str. 11).

Fleksibilne oblike dela na eni strani prinašajo različne stopnje varnosti zaposlitve, na drugi strani pa so nujne. Vztrajanje pri starem načinu zaposlovanja bi pomenilo odlaganje reševanja razvojnih problemov, poslabševanje konkurenčnosti gospodarstva in posledično njegovega standarda. Evropski primerjalni projekt Households, Work and Flexibility, ki je potekal od aprila leta 2000 do aprila leta 2003, je pokazal, da ima Slovenija med tranzicijskimi državami prve skupine (med temi sta tudi Češka in Madžarska) najvišjo skupno vsoto fleksibilnih oblik

dela (Adecco novičke, 2006, str. 4). Od začetka devetdesetih let se je v Sloveniji zelo razširilo zaposlovanje za določen čas, ki predstavlja približno tri četrtine novih zaposlitev. Fleksibilne oblike dela predstavljajo priložnost za rast zaposlovanja, zmanjševanje brezposelnosti in vsaj delno vključenost mladih na trg dela. Pojavlja pa se vprašanje, ali fleksibilne oblike zaposlovanja za mlade predstavljajo priložnost, da pridejo do trajnejše zaposlitve, ali nastaja nov vzorec zaposlovanja, ki bo stalni spremljevalec mladih. Trenutni trend se nagiba k novemu vzorcu (Veselinovič, 2006, str. 12).

Delež začasno zaposlenih v Sloveniji se je od leta 1996 do leta 2005 povečal, in sicer z 8,4 % na 16,8 %. Leta 2005 je ta delež v EU25 znašal 14,2 %, v EU15 14 %, na Poljskem, kjer je ta delež največji, 25,4 % in 3,3 % v Estoniji, kjer je delež najnižji. Fleksibilnost trga dela se z zaposlovanjem za krajši delovni čas povečuje. Na strani povpraševanja se povečujejo možnosti proizvodnje in stroškov dela, na strani ponudbe pa izbira posameznika. Posameznik lahko ni pripravljen ali ne more delati polni delovni čas, možnost zaposlitve s krajšim delovnim časom pa mu ustreza. Po starostni in spolni strukturi so najbolj fleksibilni zaposleni mladi in mlade ženske (Kajzer, 2006, str. 76).

V Tabeli 4 je prikazano, koliko zaposlenih je v letih 2005 in 2006 delalo polni in koliko skrajšan delovni čas. Odstotek se v letu dni ni veliko spremenil. Odstotek žensk, ki so delale skrajšani delovni čas, se je povečal za dober odstotek, odstotek moških pa se je zmanjšal za slabega pol odstotka.

Tabela 4: Delovno aktivno prebivalstvo s polnim ali skrajšanim delovnim časom po spolu, v odstotkih, v Sloveniji, v prvem četrtletju leta 2005 in 2006

	2005			2006		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
polni delovni čas	92,6	89,6	81,2	93	88	90,7
skrajšani delovni čas	7,4	10,4	8,8	7	12	9,3

Vir: Delovno aktivno prebivalstvo po anketi o delovni sili, 2007

3.3. Stroški otrok

Stroške otrok delimo na neposredne ali dejanske stroške in posredne oziroma oportunitetne stroške (Stropnik, 1994, str. 175). Neposredni stroški so stroški vzdrževanja otrok, na primer izdatki za hrano, oblačila, izobraževanje, zdravstveno oskrbo itd. Velik del teh stroškov nosi družina sama, od višine družinskih dohodkov pa je odvisna obremenjenost družinskega proračuna, stroške za socialno skrbstvo, varstvo in osnovno izobraževanje pa največkrat s subvencijami krije družba. Na podlagi ugotavljanja neposrednih stroškov pari dobijo informacije o finančni odgovornosti do otrok in se na podlagi ocenjenih stroškov lažje odločijo, koliko otrok bodo imeli. Ekonomisti posredne stroške največkrat ocenjujejo z višino

izgubljenega zaslužka matere na trgu dela, ker je po rojstvu otroka ostala doma in skrbela za otroka. So neizkoriščene možnosti in neuresničeni delovni zaslužki staršev zaradi rojevanja, nege, varstva in vzgoje otrok. Oportunitetni stroški so težje merljivi kot dejanski in nekateri ekonomisti jim ne pripisujejo večjega pomena. Časovna naložba staršev v otroke je danes manjša kot v preteklosti. Oportunitetni stroški mlajših generacij žensk padajo, ker več časa namenjajo izobraževanju in pridobivanju zaslužkov (Ferfolja, 2006, str. 2–4).

Stroški otrok povzročijo spremembo življenjske ravni družine. Družine z več otroki potrebujejo večji porast dohodka, da obdržijo enako življenjsko raven, kot družine z manj otroki. Vsak dodaten član zahteva določen porast dohodka. Izdatki za otroka so odvisni od socialno-ekonomskega položaja staršev (od izobrazbe, od dohodka itd.), od tega, ali je mati zaposlena ali ne, in od števila družinskih članov. Izdatki so odvisni še od mnogih drugih dejavnikov, na primer od tega, ali družina živi v mestu ali na vasi, od tega, kje se otrok šola itd. (Stropnik, 1997, str. 43).

Najvišji stroški so v družinah z visokim socialno-ekonomskim položajem, kjer imajo enega otroka in je mati zaposlena. Najnižji pa so stroški v družinah z nizkim socialno-ekonomskim položajem, s tremi otroki in nezaposleno materjo. To je na podlagi podatkov iz leta 1981 izračunal Espenshade (1984). Njegova analiza je tudi pokazala, da ima število otrok največji vpliv na izdatke na otroka. To pomeni, da je naložba v otroka, v njegovo izobrazbo, v oblikovanje njegove osebnosti postala eden večjih stroškov družine.

Življenjska raven družine se spreminja tudi z življenjskim ciklom otrok, saj otrok v posameznih starostnih obdobjih prinaša s seboj različne stroške. Zaradi ekonomije obsega, ki je prisotna v skupnih stroških gospodinjstva, je drugi otrok cenejši od prvega in tretji od drugega. To ugotavlja Stropnikova (1997).

4. CENE VARSTVA KOT POTENCIALNI RAZLOG ZA NIŽJO RODNOST

Ločimo več oblik vzgoje in varstva otrok. Nekatere med njimi so formalne, sem spadajo vrtci. Vrtci nudijo storitve, ki jih opravljajo strokovno usposobljeni delavci in so organizirane v specializiranih organizacijah. Dejavnost obsega dnevno bivanje in varstvo, vzgojo in izobraževanje, prehrano, rekreacijo in zdravstveno varstvo otrok. Druge pa so neformalne, na primer varovanje otrok s strani sorodnikov, prijateljev, sosedov itd. To so neregistrirani zasebni varuhi in člani neformalnih socialnih mrež (Stropnik, 1994, str. 177).

Organizirana predšolska vzgoja ima ekonomske in socialne funkcije. Poleg teh dveh pa še izobraževalno, zdravstveno in prehransko funkcijo. Osredotočila se bom na ekonomske, ki jih je opredelila Stropnikova (1997, str. 77):

- Omogoča zaposlovanje staršev. To pomeni, da le ti prispevajo k proizvodnji in gospodarskemu razvoju.

- Razbremeniti starše skrbi za otroke, ko so na delovnem mestu. S tem se povečuje njihova produktivnost.
- Vpliva na porabo prebivalstva s tem, da regulira obseg in strukturo povpraševanja po programih predšolske vzgoje.

Kot glavne cilje predšolske vzgoje je Stropnikova (1997, str. 78) navedla naslednje:

- Slediti trendom zaposlovanja mater predšolskih otrok s tem, da se zagotovi potrebne vzgojno-varstvene zmogljivosti in s tem prispeva k ustvarjanju pogojev za vsestransko emancipacijo žensk.
- Povečati družbeno enakost z izenačevanjem življenjskih razmer in izobraževalnih možnosti za vse otroke ne glede na to, iz kakšnega okolja izvirajo, kar je povezano s pravico otroka, da razvije svoje celotne potencialne.
- Pomagati staršem pri vzgojni funkciji, predvsem pri prenosu družbenih in moralnih vrednot na otroke.
- Prispevati k višji stopnji rodnosti.

Programi predšolske vzgoje so tudi pomemben element v stroških vzdrževanja predšolskega otroka. Ti stroški vplivajo na preostanek razpoložljivega dohodka družine, posredno pa tudi na odločitve družine, koliko otrok bo imela, ali se bo mati zaposlila in kakšno kvaliteto varstva in vzgoje bodo namenili otroku (Stropnik, 1997, str. 112).

4.1. Vrtci pri nas in v nekaterih drugih evropskih državah

Pravila o varstvu otrok se od države do države razlikujejo. Otroci do dveh let obiskujejo vrtec ali jih doma varujejo vzgojitelji (enega ali več) ali pa kateri od članov gospodinjstva. Enako velja za starejše otroke. V nekaterih državah pa otroci, stari štiri in pet let, že obiskujejo osnovno šolo (Velika Britanija) (OECD Family Database, 2007, str. 1).

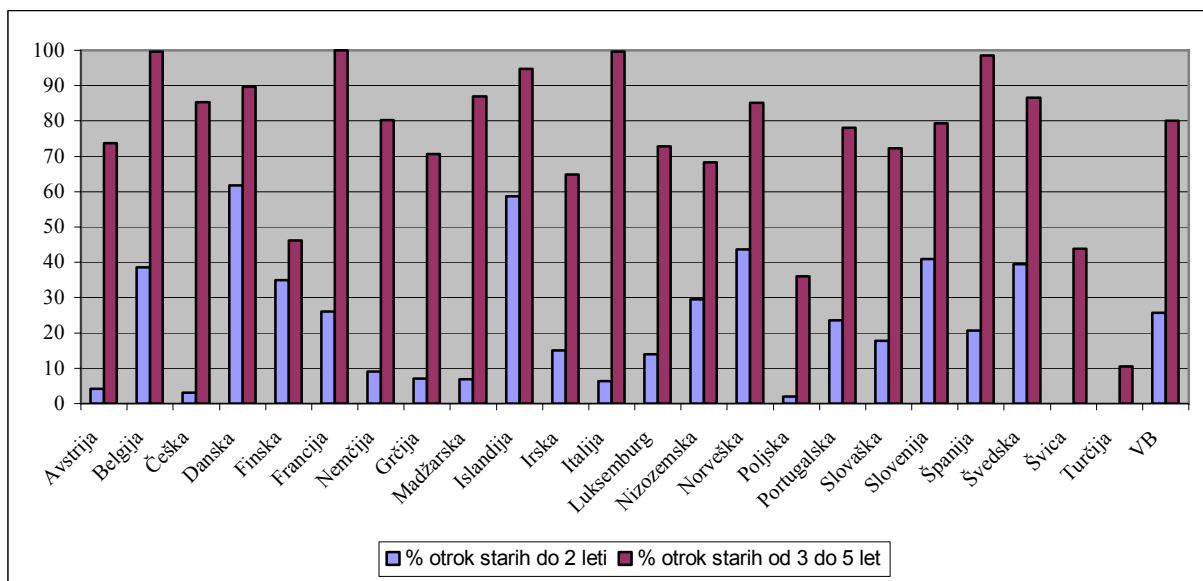
Največji odstotek otrok, starih do dve leti, vrtec obiskuje v skandinavskih državah in v Sloveniji. Na prvih treh mestih so Danska, Islandija in Norveška z 61,7 %, 58,7 % in 43,7 %, sledi pa jim Slovenija s 40,9 %. Najmanj otrok v vrtcih v tej starostni skupini je na Poljskem, Češkem in v Avstriji, 2 %, 3 % in 4,1 %.

Največ otrok, starih od tri do pet let, obiskuje vrtece v Franciji, Belgiji in Italiji, in sicer 100 %, 99,63 % in 99,57 %, najmanj pa v Turčiji, na Poljskem in v Švici, 10,43 %, 36 % in 43,77 %. Slovenija se z 79,4 % nahaja v zgornjem delu druge polovice lestvice.

Delež otrok, ki obiskujejo vrtece, je odvisen od družinske politike in od fleksibilnosti na trgu dela. V skandinavskih državah je varstvo del politike, ki zadeva zaposlovanje žensk, socialno varnost, enakost med spoloma in državljske pravice. Te države imajo sistem polnega otroškega varstva za vse otroke, vključno s tistimi, ki se šolajo. Dobro organizirano varstvo imata tudi Francija in Belgija. Francija nudi različne možnosti varstva, vključno z javnimi

ukrepi, kot je registrirano zasebno varstvo, ki je podlaga za davčne odbitke. V Belgiji pa imajo organizirano varstvo, ki je subvencionirano s strani države. V mediteranskih, nemško in angleško govorečih državah je varstvo za otroke, mlajše od treh let, slabo organizirano, razen v Angliji in vzhodni Nemčiji. Vzhodne države pa vodijo politiko družinskega varstva, sredstva za javno varstvo so ukinili. Nordijske države in Slovenija podpirajo sodelovanje žensk na trgu delovne sile in zadržanje dohodka, druge podpirajo dolgotrajno odsotnost z dela (Neyer, 2006, str. 10–12).

Slika 7: Odstotek otrok v posameznih starostnih obdobjih, ki obiskujejo vrtec, v nekaterih evropskih državah, v šolskem letu 2003/2004

Vir: OECD Family Database, 2007, str. 2

Prvi vrtci so se pojavili v Nemčiji, in sicer pred 150 leti. Od leta 1996 ima v Nemčiji vsak otrok pravico do obiskovanja vrta. Vendar ti vrtci niso primerljivi z evropskimi, saj si niti vsak tretji ne zasluži ocene »dober«. Glavni problem je v prenizki stopnji izobrazbe vzgojiteljev. Dr. Wassilios Fthenekis pravi, da se v zadnjih treh desetletjih niso kaj preveč ozirali na mednarodni razvoj pedagogike predšolskih otrok. Drugi problem pa je pomanjkanje prostih mest za otroke, mlajše od treh let, zaradi česar matere težko usklajujejo poklicno in družinsko življenje. Nekatere študije so pokazale, da otroci, ki hodijo v vrtec, svoje vrstnike, ki jim to ni omogočeno, v osebem razvoju prehitijo za celo leto (Začetki prihodnosti, 2006, str. 45, 47).

Francija je po stopnji rodnosti na drugem mestu v Evropi, kljub temu da ima visok odstotek ločitev in delež zaposlenih žensk. Razlog za to je uresničevanje politike, ki lajša združevanje poklicnega življenja in družine. Na primer: na ministrstvu za družino imajo vrtec za otroke zaposlenih odprt 18 ur na dan; otroke v jasli sprejemajo že pri dveh mesecih in pol (tretjina dvoletnikov že obiskuje vrtec). Pri treh letih imajo otroci v vrtcu že stalen urnik – program

učenja branja, pisanja in računanja. Problem pa je v tem, ker naj bi bili vrtci samo za otroke mater, ki so zaposlene. Otroci nezaposlenih mater začnejo z malo šolo. Učitelji v mali šoli so preobremenjeni, saj imajo v skupini po 40 otrok. Glavni namen naj bi bilo ustrezno socialno vedenje, ki pa se dosega s precejšnjo strogostjo (Začetki prihodnosti, 2006, str. 57).

Varstvo otrok je po celi Skandinaviji dobro urejeno. Na Norveškem se starši po rojstvu otroka lahko odločajo med enoletnim porodniškim dopustom, ki je plačan z 80 % plače, ali 42 tedni, ki so plačani 100 %. Finančna stabilnost države in družbeni dogovor ženskam omogočata večjo enakopravnost. Večja enakopravnost pa pomeni večji odstotek moških, ki vzamejo porodniški dopust. Iz javnih sredstev je država oblikovala mrežo za podporo družinam, ki omogoča enake možnosti za vse otroke (enake možnosti pri varstvu, izobraževanju in vzgoji). Majhni otroci obiskujejo jasli ali pa jih varujejo zasebne varuške, ki jih zaposlijo občine. Vzgojitelji pa imajo akademsko izobrazbo (Začetki prihodnosti, 2006, str. 61).

V Sloveniji strokovni svet za splošno izobraževanje Republike Slovenije predpisuje učenje v javnih vrtcih skozi igro in s pridobivanjem lastnih izkušenj. Vzgojitelji morajo imeti najmanj višješolsko izobrazbo. Zasebni vrtci lahko delujejo tudi s svojimi programi, vendar za to potrebujejo soglasje Strokovnega sveta. Po mnenju Saše Žerjav Fabinc je glavno, s čimer bi se morali ukvarjati vzgojitelji: kakovostno uresničevanje pravilnika in preprečevanje ločevanja otrok glede na premoženje staršev (Začetki prihodnosti, 2006, str. 51). Starši imajo pravico izbirati med javnim in zasebnim vrtcem. V vrtcih se izvajajo dnevni, poldnevni in skrajšani program. Dnevni in poldnevni program sta namenjena otrokom, starim od enega leta do vstopa v šolo, krajši program pa je namenjen starejšim od treh let. Otroci so razdeljeni v dve starostni obdobji. V prvem so otroci, stari od enega do treh let, v drugem pa od treh let do vstopa v šolo.

V šolskem letu 2006/2007 je bilo v vrtce v Sloveniji vključenih 58.127 otrok. 13.197 v prvem starostnem obdobju in 38.661 v drugem starostnem obdobju. To je 1,7 % več kot v prejšnjem šolskem letu. V vrtce je bilo vključenih 40,9 % otrok, starih do dve leti, 70,06 % otrok, starih tri leta, 81,83 % otrok, starih štiri leta, in 86,3 % otrok, starih pet let. Povečalo se je predvsem število otrok v prvem starostnem obdobju, skoraj za 9 %. Delež otrok, vključenih v vrtce, se je vseskozi povečeval. V šolskem letu 1991/1992 je bila v vrtce vključena manj kot polovica otrok ustrezne starosti, v letu 2006/2007 pa se to razmerje približuje dvema tretjinama (64,8 %) (Ložar, 2007).

4.2. Stroški vrtcev v Sloveniji in Evropi

Stroške vrtca oziroma ceno programa predšolske vzgoje si v Sloveniji delijo starši oziroma zakoniti zastopniki otroka in občina. Občina krije del cene programa za otroke, katerih starši imajo stalno prebivališče v občini; za otroke, ki imajo skupaj z enim staršem stalno prebivališče na območju občine; in za otroke tujcev, katerih vsaj eden od staršev ima začasno

prebivališče na območju občine in je zavezanec za dohodnino v Republiki Sloveniji (Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih, 2005, 1. člen).

Tabela 5: Dohodkovni razredi glede na povprečno bruto plačo v letu 2005 (1.157,06 EUR), uporabljeni za določitev plačila staršev s 1. 1. 2007

Plačilni razred	Dohodkovni razred Delež bruto mesečnega dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo v RS v preteklem koledarskem letu	Mesečni bruto dohodek na družinskega člana v letu 2005	Plačilo v % od cene programa
1	do 25 %	do 289,27 EUR	10 %
2	nad 25 % do 35 %	nad 289,27 EUR do 404,97 EUR	20 %
3	nad 35 % do 45 %	nad 404,97 EUR do 520,68 EUR	30 %
4	nad 45 % do 55 %	nad 520,68 EUR do 636,38 EUR	40 %
5	nad 55 % do 70 %	nad 636,38 EUR do 809,94 EUR	50 %
6	nad 70 % do 90 %	nad 809,94 EUR do 1.041,34 EUR	60 %
7	nad 90 % do 110 %	nad 1.041,34 EUR do 1.272,77 EUR	70 %
8	nad 110 %	nad 1.272,77 EUR	80 %

Vir: Internetna stran občine Železniki, 2007

Plačilo staršev določi občina, in sicer na podlagi lestvice, ki starše razvršča v osem razredov. Občina starše razdeli v razrede na podlagi bruto mesečnega dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno bruto plačo na zaposlenega v Republiki Sloveniji in premoženja družine. Starši za otroka v vrtcu lahko plačajo največ 80 % cene programa (80 % predstavlja polno ceno). Tisti, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, pa so plačila oproščeni (Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih, 2005, 2. člen).

Tabela 6: Ekonomske cene vrteev v občini Železniki, ki veljajo od 1. 1. 2007

Storitev	Cena v EUR
1. starostno obdobje	336,04
Polovični program (izmenična prisotnost vsak drugi teden)	235,18
Skrajšani program (4 ure brez kosila)	251,99
2. starostno obdobje	273,01
Polovični program (izmenična prisotnost vsak drugi teden)	190,93
Skrajšani program (4 ure brez kosila)	204,57

Vir: Internetna stran občine Železniki, 2007

V Tabeli 6, na prejšnji strani, in Tabeli 7 so prikazane ekonomske cene vrtcev v občini Železniki in občini Ljubljana. Cene vrtcev v Železnikih so med nižjimi v državi, v Ljubljani pa med višjimi (glej Tabelo 8 na strani 23). Kot je razvidno, se ceni za prvo starostno obdobje razlikujeta kar za dobrih 100 EUR, medtem ko med cenama za drugo starostno obdobje ni velike razlike.

Tabela 7: Povprečne ekonomske cene vrtcev v mestni občini Ljubljana, ki veljajo od 1. 5. 2007

Storitev	Cena v EUR
1. starostno obdobje	442,57
Polovični program (4-5 ur brez obrokov))	232,08
Skrajšani program (3 ure brez obrokov)	103,76
2. starostno obdobje	290,92
Polovični program (4-5 ur brez obrokov)	232,08
Skrajšani program (3 ure brez obrokov)	103,76

Vir: Internetna stran občine Ljubljana, 2007

V Avstriji si stroške vrtcev delijo občine, deželne vlade in starši, ki krijejo približno 15 % stroškov. Za jasli plačajo največ 30 %, za vrtec pa največ 10 %. Povprečna cena jasli je 145 EUR, vrteca pa 60 EUR (Slovenski vrtci v povprečju najdražji, 2007).

V Italiji starši plačajo največ 18 % stroškov za jasli, to je med 90 EUR in 460 EUR, vrtec pa je brezplačen oziroma starši zanj plačajo le manjši prispevek za dodatne aktivnosti, prehrano in stroške prevoza. Podobno je tudi v Španiji. Starši plačujejo le jasli, vrtec pa je brezplačen (Slovenski vrtci v povprečju najdražji, 2007).

V skandinavskih državah se popust za plačilo vrta večja s številom otrok. Na Danskem si stroške vrtcev delijo lokalne oblasti, ki denar prejema od države, in starši. Starši za vrtec plačajo med 169 EUR in 390 EUR na mesec oziroma največ 33 % dejanskih stroškov. Starši, ki imajo več otrok, dobijo več popustov. Na Švedskem so v predšolsko vzgojo vključeni otroci, stari od enega do pet let. Otroci, stari štiri in pet let, imajo vrtec brezplačen. Za mlajše otroke pa starši plačajo: za prvega otroka do 139 EUR, za drugega do 92 EUR in za tretjega do 46 EUR. Na Finskem starši plačujejo od 7,9 % do 11 % stroškov. Za prvega otroka je to do 200 EUR, za vsakega naslednjega pa do 180 EUR. Na Norveškem stroške vrtcev krijejo z državnimi sredstvi, s sredstvi lokalne skupnosti in staršev. Starši plačajo do 20 %, to je do 270 EUR za prvega, do 189 EUR za drugega in do 135 EUR za tretjega otroka (Slovenski vrtci v povprečju najdražji, 2007).

Tabela 8: Ekonomske cene naključno izbranih slovenskih vrtcev v EUR

občina	1. starostna skupina	2. starostna skupina
Litija	490,19	334,62
Sežana	463,74	341,38
Bled	457,14	327,97
<u>Ljubljana</u>	<u>442,57</u>	<u>290,92</u>
Maribor	442,51	300,59
Kranj	427,17	323,62
Novo Mesto	422,25	327,71
Ruše	421,22	318,70
<u>Železniki</u>	<u>336,04</u>	<u>273,03</u>
povprečje	434,65	315,39

Vir: Ekonomska cena vrtca Bled, 2007

Ekonomska cena vrtca Litija, 2007

Ekonomska cena vrtca Maribor, 2007

Ekonomska cena vrtca Novo mesto, 2007

Ekonomska cena vrtca Ruše, 2007

Ekonomska cena vrtca Sežana, 2007

Internetna stran občine Ljubljana, 2007

Internetna stran občine Železniki, 2007

Na podlagi podatkov iz Tabele 8 in zgoraj navedenih podatkov o cenah vrtcev vidimo, da so cene vrtcev v večini držav nižje kot v Sloveniji. Povprečje ekonomskih cen naključno izbranih vrtcev za jasli je 434,65 EUR in za vrtec 315,39 EUR. V ceno programa vrtca so vključeni stroški dela, materialnih storitev in živil za otroke. Ostale stroške pa skladno z zakonom krije občinska skupnost.

5. ANKETA

Stroški vrtcev se pogosto omenjajo kot eden glavnih ekonomskih razlogov za nizko rodnost v Sloveniji. Z anketo sem želela ugotoviti, kaj o teh stroških in še nekaterih vprašanih menijo starši, katerih otroci obiskujejo vrtec. V anketi sem poleg vprašanj, ki zadevajo ceno vrtcev in dohodke staršev, postavila tudi nekaj demografskih vprašanj.

5.1. Opredelitev vzorca in metode

V anketo sem zajela dve občini. Občina Železniki je manjša občina, ki ima visoko rodnost in ekonomska cena vrtca je v njej med najnižjimi v Sloveniji, v občini Ljubljana pa je ekonomska cena vrtca med višjimi. V Železnikih sem anketo izvedla v manjšem vrtcu, ki ga

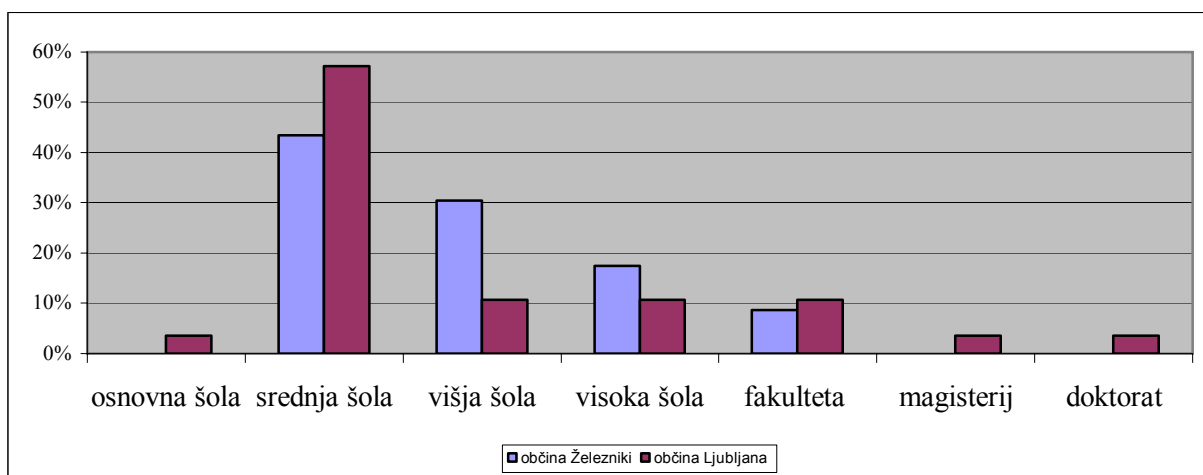
obiskuje 48 otrok, od 31 razdeljenih anket sem dobila nazaj izpolnjenih 23. Iz Ljubljane pa so rezultati ankete iz več vrtcev, od 65 razdeljenih sem dobila nazaj izpolnjenih le 28 anket. Izbrani občini sta zelo različni, kar se kaže tudi v rezultatih.

V anketo sem poleg ključnih vprašanj, ki zadevajo neto dohodek družine, odstotek ekonomske cene, ki jo plačujejo starši itd., zajela tudi nekatera splošna vprašanja. To so vprašanja o starosti in izobrazbi anketirancev, številčnosti družine, oddaljenosti od vrtca, o tem, ali si želijo, da bi bil vrtec odprt dlje, o tem, kdo otroke vodi v vrtec, kako so zadovoljni s storitvami vrtca itd. Vprašalnik ankete se nahaja v Prilogi 1.

5.2. Rezultati ankete

Rezultate ankete sem najprej uredila po posameznih vprašanjih za vsako občino posebej in naredila primerjavo med njima. V prvem delu bom predstavila posamezna vprašanja in odgovore nanje, v drugem pa preseke. Osredotočila se bom na neto mesečni dohodek na družinskega člana. Koliko otrok imajo družine v posameznih razredih, v katere plačilne razrede so uvrščeni njihovi otroci itd. Pod drobnogled bom vzela tudi vprašanje, ali se staršem vrtci zdijo predragi.

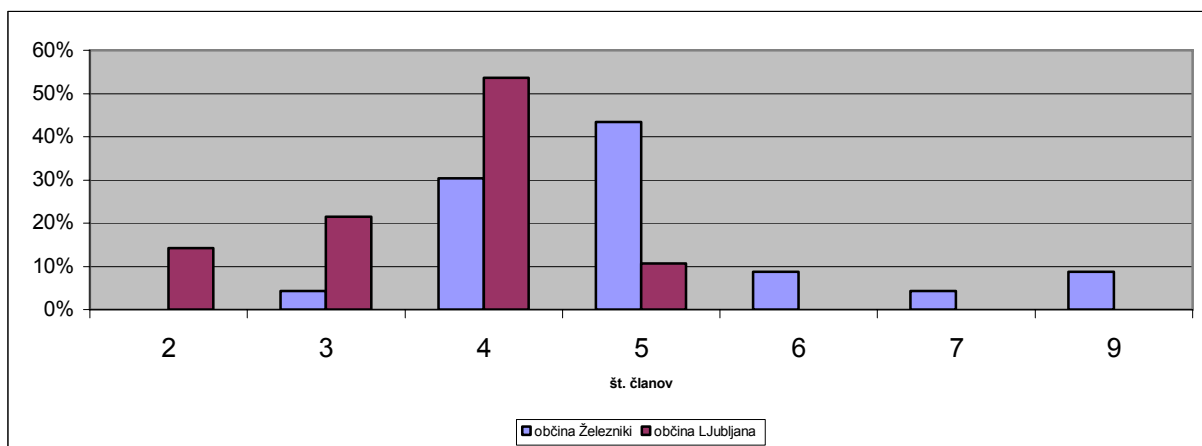
Slika. 8: Izobrazbena struktura anketiranih staršev

Vir: Rezultati ankete, 2007

Večina anketiranih staršev otrok v obeh občinah je starih od 26 do 35 let, v občini Železniki 61 % in v občini Ljubljana 79 %. V občini Železniki ima večina staršev srednješolsko (43 %) in višješolsko (30 %) izobrazbo. Največ staršev ima srednješolsko izobrazbo tudi v občini Ljubljana, in sicer 57 %, 4 % pa imajo končan magisterij ali doktorat. Velika razlika med občinama se pokaže v številu otrok. V občini Železniki ima največ družin tri otroke (43 %), v občini Ljubljana pa dva otroka (54 %). V občini Železniki so tudi družine s štirimi, petimi in sedmimi otroki.

Slika 9: Število družinskih članov anketirancev

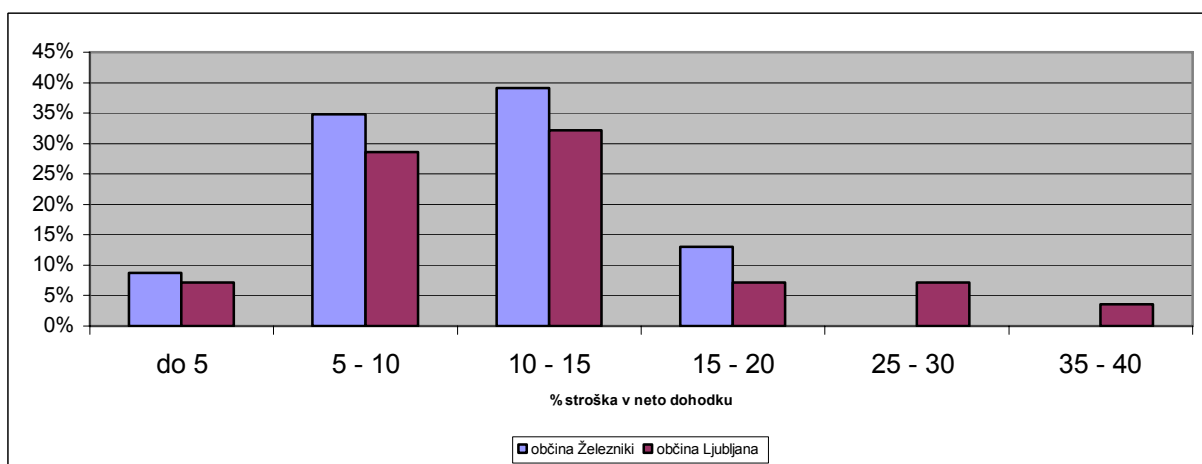

Vir: Rezultati ankete, 2007

V nadaljevanju bodo predstavljeni ključni rezultati ankete, ki zadevajo dohodek in ekonomsko ceno vrta. V 48 % družin v občini Železniki je mesečni neto dohodek na družinskega člana med 200 EUR in 400 EUR, v 30 % pa med 400 EUR in 600 EUR. V teh dveh kategorijah je tudi največ družin iz občine Ljubljana, in sicer v vsaki po 36 %. Za razliko od občine Železniki ima občina Ljubljana predstavnike tudi v kategorijah od 600 EUR do 800 EUR, teh je 18 %, in v kategoriji nad 800 EUR, 7 %.

39 % staršev v občini Železniki strošek vrta predstavlja med 10 in 15 % celotnega dohodka in 35 % staršev med 5 in 10 %. Podobno velja tudi za občino Ljubljana, v razred med 10 in 15 % se uvršča 32 % družin, med 5 in 10 % pa 29 % družin. 4 % družin strošek vrta v deležu mesečnega neto dohodka predstavlja celo 35 do 40 %.

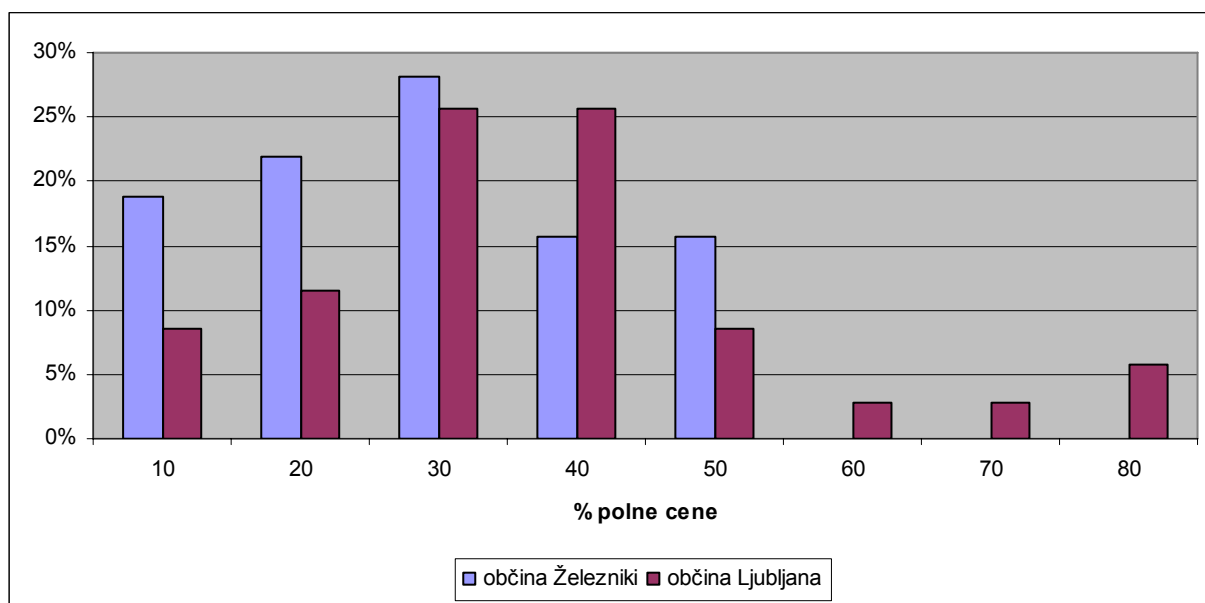
Slika 10: Stroški vrta v mesečnem neto dohodku družine

Vir: Rezultati ankete, 2007

Nekateri starši imajo v vrtcu tudi po dva ali tri otroke. V tem primeru največ plačajo za najmlajšega otroka, za vsakega naslednjega pa 10 % manj. Če imajo starši v vrtcu dva otroke, na primer za najmlajšega plačajo 40 % (4. plačilni razred) polne ekonomske cene, za starejšega pa 30 % (3. plačilni razred). V občini Železniki je največ, 28 % otrok, uvrščenih v 3. plačilni razred, sledijo jim tisti v 2. plačilnem razredu, teh je 22 %. V občini Ljubljana pa je največ otrok uvrščenih v 3. in 4. plačilni razred, in sicer v vsakega po 26 %. V tej občini so tudi otroci, za katere se plačuje največ, kar je možno, 80 % polne ekonomske cene.

Slika 11: Odstotek polne ekonomske cene vrtca, ki ga plačajo starši

Vir: Rezultati ankete, 2007

Velika večina anketirancev bi se strinjala s tem, da se cene vrtcev poenotijo po vsej državi. V občini Železniki je teh 87 % in v občini Ljubljana 89 %. Proučila sem tudi, kaj menijo anketiranci o nekoliko provokativni trditvi, da morajo bogatejši plačevati nadproporcionalno več. V občini Železniki se 30 % anketirancev zdi prav, da tisti, ki zaslužijo štirikrat več, za vrtec plačajo osemkrat več. V občini Ljubljana je enako mislečih le 11 %.

Analizirala sem tudi nekaj vidikov zadovoljstva staršev z delom vrtcev. V občini Železniki si le 13 % staršev želi, da bi bil vrtec odprt dlje, v občini Ljubljana pa nekaj več, 21 %. Tako starši kot vzgojiteljice si želijo, da bi bili otroci čim več doma, zato se veliko staršev organizira tako, da otroka v vrtec pripelje tisti, ki gre zadnji od doma, in ga gre iskat tisti, ki gre prvi domov. Včasih pa jim na pomoč priskočijo tudi stari starši in ostali člani družine. V Tabeli 9, na naslednji strani, so prikazane ocene kvalitete storitev v vrtcih. 1 je najslabša ocena, 5 pa najboljša. Po oceni so starši s kvaliteto storitev zadovoljni, predvsem v Železnikih.

Tabela 9: Ocena kvalitete storitev vrtca v občini Železniki in v občini Ljubljana

	Železniki		Ljubljana	
	ocena	%	ocena	%
ocena programa vrtca	4	22%	3	11%
	5	78%	4	36%
			5	46%
ocena varnosti otrok	3	4%	3	7%
	4	35%	4	39%
	5	61%	5	46%
ocena hrane	4	30%	1	4%
	5	70%	3	11%
			4	32%
			5	46%
ocena vzgojiteljic	4	22%	3	4%
	5	78%	4	14%
			5	75%
ocena obveščnosti	4	4%	2	4%
	5	96%	3	21%
			4	14%
			5	54%

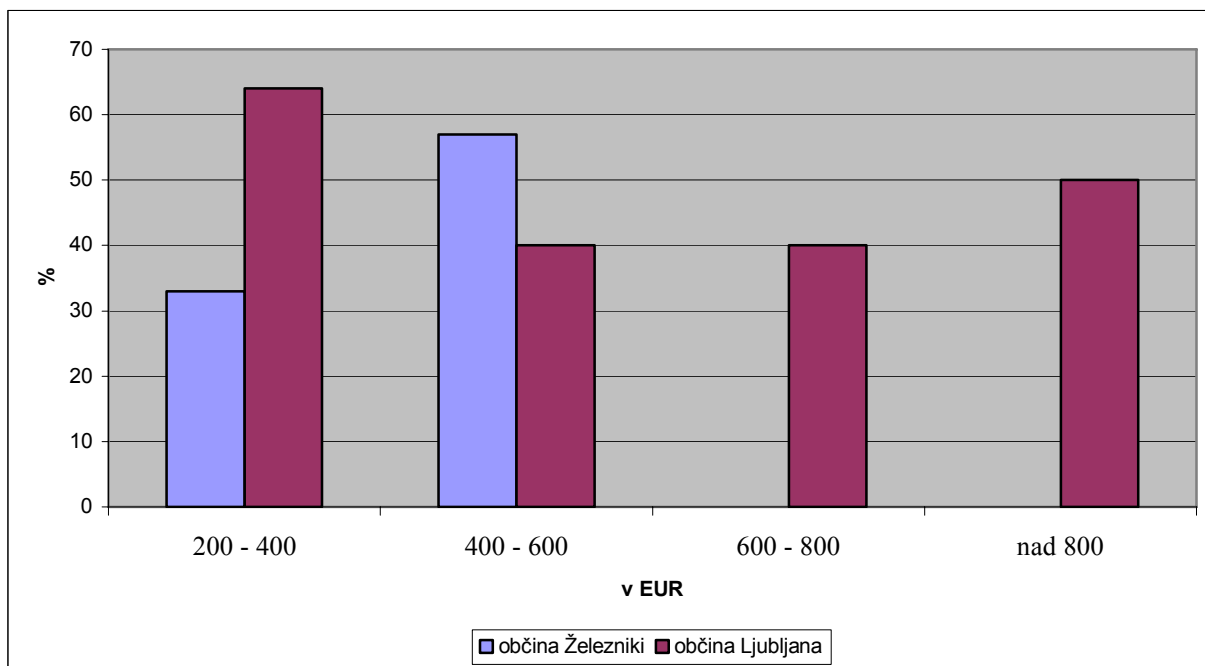
Vir: Rezultati ankete, 2007

Na koncu analize posameznih vprašanj pa vprašanje: »Ali se vam zdi vrtec predrag?« V občini Železniki je pritrdilno odgovorila dobra tretjina (35 %) staršev, v občini Ljubljana pa točno polovica. Rezultati so me presenetili, vendar pa po pregledu celotne ankete lahko navedemo nekaj vzrokov, zakaj so takšni. V vzorcu iz občine Železniki je veliko velikih družin, ki imajo v vrtcu več otrok in posledično zanje plačujejo manj. V vzorcu občine Ljubljana, kjer je odstotek tistih, ki se jim zdi vrtec predrag, večji, pa so družine z manj otroki, starši imajo višjo izobrazbo in večji dohodek, kar pomeni, da ekonomska cena vrtca predstavlja večji delež v njihovem dohodku.

Če zgornje vprašanje pogledamo podrobneje, dobimo naslednje rezultate. V Železnikih se vrtec zdi predrag 33 % tistih, ki imajo dohodek na družinskega člana med 200 in 400 EUR, polovica med njimi za otroke plačuje 30 % cene in prav tako polovica od njih ima v vrtcu dva otroka. Vrtec se zdi predrag tudi 57 % tistih, katerih neto dohodek na družinskega člana je med 400 in 600 EUR. 33 % njihovih otrok je uvrščenih v 3. in 5. plačilni razred, 25 % družin pa ima v vrtcu dva otroka. V Ljubljani je mnenja, da je vrtec predrag, 64 % družin, ki imajo 200 do 400 EUR dohodka na družinskega člana. 57 % njihovih otrok je uvrščenih v 3. plačilni razred. Vrtec se zdi predrag tudi 40 % tistih, ki imajo 400 do 600 EUR in 600 do 800 EUR dohodka na družinskega člana. Med tistimi s 400 do 600 EUR je 57 % otrok, za katere se plačuje 40 % ekonomske cene, in med njimi je 75 % družin, ki imajo v vrtcu dva otroka.

Polovici družin, ki imajo dohodek nad 800 EUR na člana, se zdi vrtec predrag. V vrtcu imajo dva otoka, za katera plačujejo 80 % in 70 % polne cene. Zanimiv je podatek, da je največji odstotek tistih, ki menijo, da je vrtec predrag, v občini Železniki z neto mesečnim dohodkom na družinskega člana med 400 in 600 EUR, v občini Ljubljana pa v razredu med 200 in 400 EUR.

Slika 12: Odstotek družin, ki menijo, da je vrtec predrag, po mesečnem neto dohodku na družinskega člana

Vir: Rezultati ankete, 2007

Podrobneje sem družine analizirala tudi glede na mesečni neto dohodek na družinskega člana. V občini Železniki ima 50 % družin, katerih mesečni neto dohodek na družinskega člana je do 200 EUR, sedem otrok, 25 % pa dva in pet otrok. Družine s po sedmimi otroki imajo v tem razredu 67 % otrok, za katere plačujejo 10 % ekonomske cene, ostalih 33 % pa za svoje otroke plačuje 20 % cene. Polovica jih ima srednješolsko, polovica pa višješolsko izobrazbo. Vrtec se jim ne zdi predrag, polovica pa jih meni, da je prav, da tisti, ki zaslužijo štirikrat več, za vrtec plačajo osemkrat več. Največ tistih, 58 %, ki imajo neto dohodek na družinskega člana med 200 in 400 EUR, ima tri otroke, 25 % dva in 17 % štiri. 50 % njihovih otrok je uvrščenih v 3. plačilni razred, 36 % v drugega in 14 % v četrtega. Največ, 50 %, teh staršev ima srednješolsko izobrazbo. 67 % staršev se vrtec ne zdi predrag in prav toliko jih meni, da ni prav, da se cena vrtca povečuje nesorazmerno z višino dohodka. 43 % tistih, ki imajo neto dohodek na družinskega člana med 400 in 600 EUR, ima dva in tri otroke in srednješolsko ali visokošolsko izobrazbo. 57 % jih meni, da je vrtec predrag in da ni prav, da tisti, ki zaslužijo štirikrat več, plačajo za vrtec osemkrat več.

Tabela 10: Odstotek otrok po posameznih plačilnih razredih v določenem razredu neto dohodka na družinskega člana

doh. na druž. čl. v EUR	občina Železniki		občina Ljubljana	
	plač. razred	% v plač. razredu	plač. razred	% v plač. razredu
do 200	1	67%		
	2	33%		
200 - 400	2	36%	1	9%
	3	50%	2	36%
	4	14%	3	36%
			4	9%
			6	9%
400 - 600	2	11%	3	21%
	3	33%	4	57%
	4	22%	5	14%
	5	33%		
600 - 800			3	60%
			5	20%
			6	20%
nad 800			7	33%
			8	67%

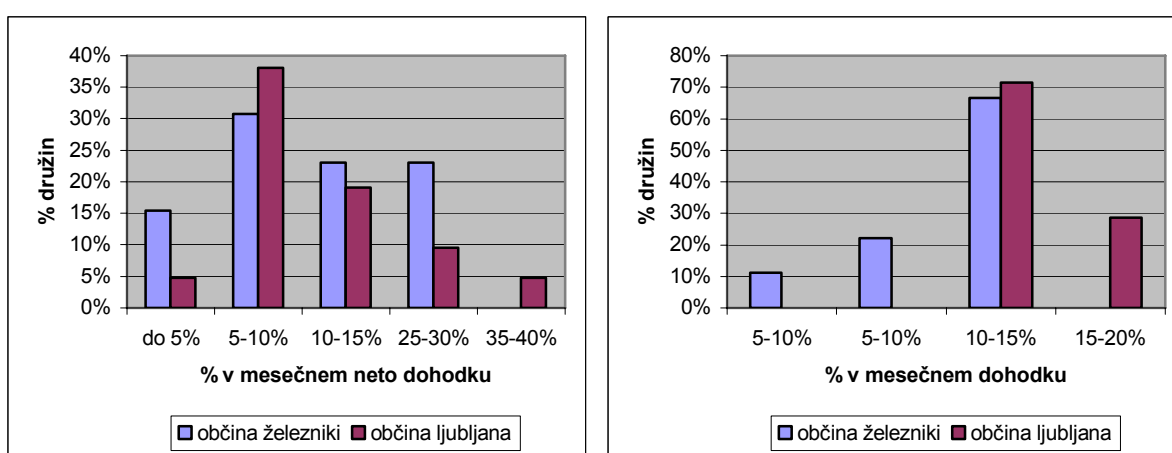
Vir: Rezultati ankete, 2007

V občini Ljubljana je med družinami, katerih mesečni neto dohodek na družinskega člana je 200 do 400 EUR, največ, 45 %, takih ki imajo dva otroka, 36 % jih ima enega in 18 % tri otroke. Plačujejo zelo različne odstotke celotne ekonomske cene. 36 % otrok spada v 2. in 3. plačilni razred, 9 % pa v 1., 4. in 6. plačilni razred. 73 % staršev v tem razredu ima srednješolsko, po 9 % pa osnovnošolsko, visokošolsko in magistrsko izobrazbo. 64 % se zdi, da je vrtec predrag, in 55 % jih meni, da ni prav, da tisti, ki zaslužijo štirikrat več, plačajo osemkrat več. Med tistimi s 400 do 600 EUR jih ima kar 80 % dva otoka, 10 % pa enega in tri. 57 % staršev plačuje 40 % ekonomske cene, 21 % staršev 30 % cene in 14 % staršev 50 % cene. 60 % teh staršev ima končano srednjo šolo, 10 % višjo šolo in 30 % fakulteto. Vrtec se zdi predrag 40 % in 80 % jih meni, da ni prav, da tisti, ki zaslužijo več, plačujejo nesorazmerno več. Med tistimi s 600 do 800 EUR je 60 % takih, ki imajo enega, in 40 % takih, ki imajo dva otroka. Največ, 60 %, njihovih otrok spada v 3. plačilni razred, po 20 % pa v 5. in 6. razred. 60 % staršev ima srednješolsko, 40 % pa visokošolsko izobrazbo. Prav tako kot v prejšnjem razredu jih 40 % meni, da je vrtec predrag, 60 % staršev pa se zdi, da nesorazmerno višje cene niso pravične. Med tistimi, ki imajo neto dohodek na družinskega člana nad 800 EUR, jih ima polovica enega, polovica pa dva otoka. Za 67 % otrok plačajo 80 % cene, za 33 % pa 70 %. Polovica staršev ima višješolsko izobrazbo, polovica pa je doktorjev. Polovici se zdi vrtec predrag, vsi pa so mnenja, da ni prav, da plačujejo osemkrat več, če zaslužijo le štirikrat več.

Za konec analize pa še o tem, koliko odstotkov mesečnega dohodka družinam predstavljajo stroški vrtca, in sicer glede na to, koliko njihovih otrok obiskuje vrtec. Največ, 31 %, družin v občini Železniki, ki imajo v vrtcu enega otroka, stroški vrtca predstavljajo 5 do 10 % mesečnega neto dohodka. Največ takih je tudi v občini Ljubljana, 38 %. Prav tako v obeh občinah največ staršem, ki imajo v vrtcu dva otroke, stroški vrtca predstavljajo 10 do 15 % mesečnega neto dohodka. V občini Železniki je takih 67 %, v občini Ljubljana pa 71 %. Družini v občini Železniki, ki ima v vrtcu tri otroke, stroški vrtca predstavljajo 5 do 10 % mesečnega neto dohodka.

Slika 13 in 14: Odstotek stroškov vrtcev v mesečnem neto dohodku družine glede na število otrok, ki jih imajo v vrtcu (leva slika 1 otrok, desna slika 2 otroka)

Vir: Rezultati ankete, 2007

Anketa mi je postregla z nepričakovanimi in pričakovanimi odgovori. Če pogledamo vsako vprašanje zase, je nepričakovanih odgovorov več, če pa vprašanja povežemo skupaj, dobimo logično sliko. Nekaterne najpomembnejše ugotovitve ankete so:

1. V občini Železniki so družine večje kot v občini Ljubljana.
2. Mesečni neto dohodek na družinskega člana je višji v občini Ljubljana, kar je logična posledica manjših družin.
3. Otroci staršev iz občine Železniki so razvrščeni v prvih pet plačilnih razredov, v občini Ljubljana pa najdemo predstavnike v vseh razredih. To je ponovo rezultat manjših družin in višjega neto dohodka na družinskega člana v občini Ljubljana.
4. Pričakovano je rezultat, da se večina staršev v obeh občinah strinja s poenotenjem cen vrtcev po vsej državi. Nekoliko pa me je presenetil visok odstotek tistih (v občini Železniki), ki menijo, da je prav, da bogatejši plačujejo nadproporcionalno več.
5. Starši so s storitvami vrtca zadovoljni.
6. Pri vprašanju, ali je vrtec predrag, sem pričakovala drugačen rezultat. V občini Ljubljana je to mnenje polovice staršev, v občini Železniki pa celo manj. V občini Ljubljana je prag 50 % dosežen v dveh razredih, in sicer med tistimi, ki imajo neto

mesečni dohodek med 200 in 400 EUR, in med tistimi nad 800 EUR. V občini Železniki pa je prag presežen le v razredu med 400 in 600 EUR. Če pogledamo z druge strani, pa je rezultat logičen. V občini Železniki se vrtec zdi predrag staršem, ki se nekako nahajajo na sredini lestvice po višini dohodka, tistim z nizkimi dohodki pa se vrtec ne zdi predrag, saj zanj plačujejo le 10 do 20 % ekonomske cene. V občini Ljubljana pa se vrtec srednjemu razredu presenetljivo ne zdi predrag, predrag pa se zdi tistim, ki zaslužijo najmanj, in tistim, ki zaslužijo največ. Po mojem mnenju se slednjim to zdi povsem upravičeno.

6. PREDLOG UKREPOV DRUŽINSKE POLITIKE

Družinska politika je nadgradnja socialne politike. Njen osnovni namen je, pomagati družinam z otroki, vsaj delno nadomestiti stroške, ki so povezani z njimi, in izboljšati njihovo kvaliteto življenja. Stroški otrok so breme za mlade družine. Družine z otroki težko realizirajo življenjsko raven družin brez otrok, ne samo tiste z nižjimi dohodki. Eden od ukrepov družinske politike je prerazdeljevanje dohodka družinam z otroki oziroma več otroki. Njeni ukrepi so univerzalni, to pomeni, da so upravičenci vse družine z otroki, višje prejemke pa praviloma dobivajo družine z večjim številom otrok. Pomoč države v obdobju, ko družine vzdržujejo otroke, je zato zelo pomembna. Družinska politika pomaga staršem tudi na področju predšolske vzgoje. Ženske se množično zaposlujejo, predvsem tiste z višjo izobrazbo si želijo delati izven doma, nekateri se preselijo iz domačega kraja. To so razlogi, zaradi katerih starši ne morejo sami vzgajati otrok in skrbeti zanje (Stropnik, 1997, str. 13, 14).

Če družinska politika želi vplivati na rodnost, mora poznati dejavnike, ki zavirajo rojevanje otrok. Urejeno varstvo in vzgoja ter daljši porodniški dopust so dejavniki, zaradi katerih bi se več kot polovica anketiranih žensk odločila za večje število otrok. Pomembnejši ukrepi, s katerimi država lahko vpliva na rodnost, ki jih je navedla Stropnikova (1997, str 94) pa so:

- plačan porodniški dopust,
- zdravstveno varstvo matere in otroka,
- otroški dodatki,
- ustanavljanje in subvencioniranje vrtcev ter
- socialna pomoč in olajšave (na primer davčne) za družine z otroki, posebej za tiste z več otroki.

V nadaljevanju se bom dotaknila vprašanja, kako v Sloveniji zagotoviti pogoje, ki bi mladim omogočali lažje odločanje za družino. Pri tem se bom seveda osredotočila predvsem na vprašanje stroškov varstva otrok. Ker pa je to vprašanje neločljivo vpeto v druge elemente družinske politike in povezano tudi z ostalimi dejavniki rodnosti, bodo predlogi zastavljeni malo širše.

6.1. Strategija za dvig rodnosti v Sloveniji

Konec leta 2006 je bila predlagana strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji, ki je predstavila predloge številnih ukrepov, ki naj bi pripomogli k povečanju rodnosti v Sloveniji. Zaradi nekaj spornih trditev je povzročila precejšnje razburjenje v javnosti, zato so jo umaknili. Navkljub vsemu pa je podala tudi predloge za nekaj ukrepov, ki bi znižali stroške varstva, zato bom v nadaljevanju vseeno predstavila izhodišča omenjene strategije.

Odločitev za družino je skrbno načrtovana odločitev. Mladi se odločajo med prednostmi družinskega in samskega življenja. Odločanje poteka na podlagi več dejavnikov, le ti so navedeni v Strategiji za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji (2006, str. 13, 14):

- spremenjena pričakovanja glede kvalitete življenja (udobno življenje, neodvisnost in osebni razvoj posameznika),
- ekonomski razlogi (premajhen in negotov dohodek, negotovo stanovanjsko vprašanje),
- težave pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja ter
- problematika varstva otrok (dostopnost in stroški vrtcev, izpostavljena je tudi potreba po dlje odprtih vrtcih in nesorazmerje med cenami vrtcev in prejemki staršev).

Med prebivalstvom je razširjena norma majhne družine. Odgovorno starševstvo narekuje: »naj ima vsakdo samo toliko otrok, za kolikor je sposoben dostojno in v nekih mejah kvalitete življenja poskrbeti in si ob tem sam bistveno na znižuje nivoja lastne blaginje«. Kratkoročni namen strategije je, pomagati tistim, ki si želijo imeti še enega otroka, pa menijo, da si ga ne morejo privoščiti, dolgoročni pa, spremeniti rodnostne norme in vrednote (Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji, 2006, str. 14 in 16).

Predlagani ukrepi strategije za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji se delijo na:

1. ukrepe za izboljšanje razmer za mlade družine in družine z več otroki,
2. ukrepe za vzpostavitev sistema za lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja,
3. ukrepe za zmanjšanje umrljivosti in števila splavov,
4. ukrepe za povečanje preventive in zdravja otrok, mladine in staršev ter
5. ukrepe za vračanje družbe k osnovnim vrednotam – življenje, družina, otroci.

Podrobneje bom predstavila ukrepe pod točkama 1 in 2. Menim, da bi ti ukrepi največ pripomogli k dvigu rodnosti v Sloveniji.

Med ukrepe za izboljšanje razmer za mlade družine in družine z več otroki spadajo naslednji ukrepi, ki jih predlaga Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji (2006, str. 19–21):

1. Uvedba premij za zgodnje odločanje za otroka naj bi vsebovala dodatek k nadomestilu za starševski dopust za mamice, mlajše od 24 in 26 let, in dodatek za starševski dopust za tiste, ki imajo naslednjega otroka v manj kot dveh letih in pol.
2. Vsi tretji otroci, ki obiskujejo vrtec, so uvrščeni v najnižji plačilni razred, vsi četrti in naslednji pa so oproščeni plačila.

3. Reforma financiranja vrtcev, ki naj bi določala zgornjo višino cene in zagotovila primerno stopnjo izobrazbe negovalk in vzgojiteljic.
4. Otrokom, ki niso vključeni v organizirano predšolsko varstvo, naj bi se zagotovilo ustrezen vzgojo-varstveni dodatek. Njegova višina bi bila primerljiva z najnižjo subvencijo za otroke, vključene v vrtce.
5. Zagotovitev pogojev, ki bodo delodajalce spodbudile k odpiranju internih vrtcev.
6. Zagotoviti brezplačen učbeniški sklad za izposajo obveznih učbenikov.
7. Uvedba enotne subvencionirane prehrane v osnovnih in srednjih šolah.
8. Zmanjšati stroške prevoza v šolo z uvedbo enotnega nizkega prispevka staršev. S tem bi se izenačile možnosti za šolanje vseh otrok.
9. Zagotovitev trga stanovanj in zemljišč, ki bosta povzročila bistven padec cen stanovanj.
10. Vzpostavitev sistema, ki bo mladim družinam omogočil dostop do prvega, poceni najemniškega stanovanja. Stanovanja bi bila skromna.
11. Zagotovitev zamenjave stanovanj. To bi omogočili z uvedbo davka na privatno lastnino – izraba obstoječega stanovanjskega fonda bi bila večja in cene stanovanj bi padle.

Ukrep pod točko 1 je z vidika rodnosti pomemben, ker imajo mamice, ki prvega otroka rodijo zgodaj in drugega kmalu zatem, možnost za veliko število otrok (pri dveh otrocih se ne ustavijo zaradi že previsoke starosti). Naslednja dva ukrepa sta pomembna, ker se stroški vrtcev otrok bistveno znižajo, četrti pa je namenjen mamicam, ki bi rade čim dalj časa ostale z otrokom in kljub temu dobivale določen dohodek. Ukrep pod točko 5 staršem omogoča, da so z otrokom čim več časa (na poti v službo in iz nje). Zadnje tri točke pa so z vidika rodnosti pomembne, ker bi družinam nudile cenovno dostopna in dovolj velika stanovanja.

Nekateri od ukrepov za vzpostavitev sistema za lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, predstavljeni v Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji (2006, str. 23, 24) pa so:

1. Vzpodbuda za delodajalce, ki starše zaposlijo za polovični delovni čas do vstopa otroka v osnovno šolo, v obliki povrnitve stroškov prevoza, regresa za prehrano in polovico regresa za letni dopust.
2. Projekti za spodbujanje staršem naklonjenih podjetij.
3. Prilagajanje programov vrtcev potrebam okolja s prilagoditvami urnikov in večjim številom vrtcev v bližini delovnih mest.

Prva dva ukrepa bi k povečanju rodnosti prispevala, ker bi staršem omogočila, da s svojimi otroki prebijejo čim več svojega časa, in ker ne bi bili preutrujeni, bi bil ta čas tudi kvalitetno porabljen. Zadnji pa bi bil pomemben za starše, ki delajo po več kot osem ur na dan ali imajo kakor koli deljen delovni čas. Otroka bi peljali v vrtec in ne bi imeli dodatnih skrbi, kdo jih bo šel iskat v vrtec in kdo bo nanje pazil, ko se vrtec zapre.

V nadaljevanju pa o izkušnjah in uspešnosti družinske politike v Evropi. Narejenih je bilo že mnogo raziskav, ki so podale odgovore o uspešnosti ali neuspešnosti določene politike.

6.2. Izkušnje in uspešnost družinske politike v Evropi

Družinska politika je zelo kompleksen sklop ukrepov, ki posegajo na več področij družinskega in poklicnega življenja. Zaradi različnih kulturnih ozadij, gospodarskih značilnosti, vrednot itd. se ta med državami razlikuje. Navkljub vsemu pa so številne države našle uspešne recepte. Raziskave potrjujejo, da obstajajo v vseh evropskih državah nekatere skupne značilnosti in povezave, ki jih je pri načrtovanju družinske politike treba upoštevati. V nadaljevanju jih bom na kratko povzela in s pomočjo predlogov iz Strategije za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji, analize obstoječe družinske politike v Sloveniji ter povezav med elementi rodnosti in družinske politike podala nekatere predloge za oblikovanje družinske politike pri nas.

Družinska politika, rodnost in sodelovanje žensk na trgu delovne sile so med seboj povezane. Raziskave (v Neyer, 2006, str. 3-5) so pokazale, da družinska politika daje nejasne rezultate glede rodnosti. V Zahodni Evropi družinska politika nima vpliva ali je vpliv zelo šibek, v državah Vzhodne Evrope pa je vpliv le začasen. Povezava med totalno stopnjo rodnosti in sodelovanjem žensk na trgu delovne sile v zahodnih državah je bila zdaj pozitivna, zdaj negativna. V sedemdesetih so države z visoko stopnjo zaposlenosti žensk imele nizko stopnjo rodnosti, v devetdesetih pa visoko. V vzhodnih državah so imeli v času komunizma ob visoki stopnji zaposlenosti žensk tudi visoko stopnjo rodnosti. Po padcu komunizma pa sta obe stopnji padli. Od sedemdesetih do devetdesetih let je stopnja zaposlenosti žensk narasla v vseh evropskih državah. V državah kontinentalne Evrope se je stopnja povečala s 50 % na 60 %, v južnih državah je bila stopnja zaposlenosti za okrog 10 % nižja, v skandinavskih pa za 15 do 20 % višja. V vzhodnoevropskih državah je bila stopnja zaposlenosti žensk okrog 80, 90 %, vendar je kasneje padla.

Večja složnost se je pokazala v rezultatih raziskav (v Neyer, 2006, str. 5) pri vplivih družinske politike na ponovno zaposlitev žensk po rojstvu otroka. Raziskave so pokazale, da krajši starševski dopust vodi v večje zaposlovanje žensk, daljši pa v nižje.

Uspešnost družinske politike se kaže tudi skozi starševski dopust in dopust za nego in varstvo otroka. Nordijske države staršem nudijo visoke podpore (do 80 % prejšnjega zaslužka) in imajo dobro organizirano otroško varstvo za otroke vseh starosti. Dokaj visoko podporo imata tudi Francija in Belgija. Države Južne Evrope pa imajo nizke podpore in neplačan starševski dopust. Nizozemska, Irska in Velika Britanija se od južnih držav razlikujejo po tem, da imajo uradno neplačan dopust, ki pa ga nadomestijo s podporo prek kolektivnih in pogodbenih dogovorov. Države se med seboj razlikujejo tudi po dolžini dopusta. Nemčija, Avstrija, Norveška in Francija (za matere z več otroki) imajo dopust do tretjega leta. V Franciji je starševski dopust kombinacija politike trga dela in politike, ki podpira družine z dvema ali več

otroki. Višina podpore je odvisna od števila otrok. Finska in Norveška pa sta sistem starševskega dopusta dopolnili z dopustom za varstvo. Če otrok ni v vrtcu v javnem sektorju, dobijo starši plačilo za varovanje otroka, ki ga varujejo sami ali je v zasebnem vrtcu. Danska spodbuja hiter povratak na delo ob kratkem starševskem dopustu, enako tudi Švedska, le z daljšim dopustom in njegovo prilagodljivostjo, Nizozemska pa s polovičnim delovnim časom. Belgija ima tri mesece starševskega dopusta, ponuja pa tudi polovičen in poln dopust za 5 let za vse zaposlene kot del zaposlovalne politike. Vzhodna Evropa je razdeljena na dve politiki. Večina držav podpira zasebno varstvo mater z dolgim starševskim dopustom, večina do otrokovega tretjega leta. Izstopata le Češka s štirimi in Estonija z osmimi leti. Podpora je za vse enaka, na ravni minimalne plače, pokojnine ali minimalne socialne podpore. Slovenija, Litva in Romunija imajo podporo vezano na dohodek (med 60 in 100 % prejšnjega dohodka), Bolgarija pa plača 50 % delež varstva otroka staršem, ki ne vzamejo dopusta (Neyer, 2006, str. 8–10).

Vse države dopust nudijo tudi očetom. V Sloveniji 90 dni, v Skandinaviji pa si sploh prizadevajo za enakopravnost med spoloma pri delitvi zaposlenosti in varstva (Neyer, 2006, str. 10). Zahodna Evropa teži k temu, da se ženske čim bolj razbremenijo neplačanega dela. Varstvo naj se razdeli med javni sektor, trg, moškega in žensko.

V nadaljevanju bom predstavila primer treh držav in njihovih politik, ki vplivajo na rodnost. Švedska in Finska sta državi s podobno blaginjo, politiko med spoloma, zaposlenostjo žensk in ekonomsko razvitostjo, politiko starševskega dopusta pa imata različno. Avstrija ima drugačno blaginjo, politiko starševskega dopusta pa podobno Švedski. Raziskave (v Neyer, 2006, str. 13, 14) o rodnosti na Švedskem v zadnjih dveh desetletjih so pokazale, da so spremembe v sistemu starševskega dopusta v osemdesetih, ki ženskam zagotavlja podporo na isti ravni, če ima naslednjega otroka v določenem časovnem razmiku, pozitivne. To je vodilo v povečanje rojstev drugega ali katerega koli naslednjega otroka in celotne rodnosti (od 1,74 v letu 1985 do 2,13 v letu 1990). Ko je Švedsko v devetdesetih doletela ekonomska kriza, je stopnja celotne rodnosti zelo padla (1,50 leta 1999). Odkar je podpora za starševski dopust vezana na predhodne zaslužke, je rodnost nižja med nezaposlenimi. Ekonomska kriza je podporo znižala z 90 % na 75 %. Ekonomska kriza je prizadela tudi Finsko, vendar rodnost tu ni padla. Deloma zaradi sistema, ki staršem plačuje, če otroka varujejo sami. Ta podpora pa negativno vpliva na vrnitev žensk na delo. V devetdesetih je Avstrija podaljšala starševski dopust. Favorizira ženske, ki imajo naslednjega otroka v dveh letih po prejšnjem. Tako kot na Švedskem ima to vpliv na čas rojstva drugega ali naslednjega otroka. V nasprotju s Švedsko pa se celotna rodnost v Avstriji ni zvišala.

Študija (v Neyer, 2006, str. 15) daje presenetljive rezultate vpliva politike med spoloma na dohodek in varstvo. Švedska raziskava je pokazala, da ima dohodek ženske večji vpliv na rodnost kot dohodek moškega. Večji kot je zaslužek ženske in manjša kot je razlika v zaslužku med moškim in žensko, večja je verjetnost, da bo par imel še enega otroka. Eden od razlogov za to je močna povezava med ravno individualnega zaslužka in podporo za

starševski dopust, drugi pa je razpoložljivost otroškega varstva. Nasprotno ima v Avstriji večji vpliv dohodek moškega. Tako kot v drugih konzervativnih državah nizka stopnja podpore za starševski dopust in pomanjkanje varstva za otroke, stare manj kot tri leta, dela ženske bolj odvisne od dohodka partnerja in jih odvrča od tega, da bi imele več otrok.

Zgoraj opisani primeri so pokazali, da:

- Družinska politika ne vpliva na povečanje stopnje skupne rodnot, niti nima dolgoročnega vpliva na rodnot. Kot je pokazala primerjava med Švedsko in Finsko, nanjo bolj vplivata razvoj trga dela in možnost zaposlovanja žensk.
- Politika, ki omogoča ženskam dostop do zaposlitve, zadržanje zaposlitve in jim zagotovi zadosten dohodek, ženske spodbuja k odločitvi za še enega otroka.
- Pomanjkanje organiziranega varstva za otroke, nizke stopnje podpore, dolgi starševski dopusti in neenakost med spoloma ženskam otežuje oziroma jim onemogoča, da bi uspešno usklajevale delo in materinstvo (Neyer, 2006, str. 15, 16).

6.3. Družinska politika v Sloveniji

Z družinsko politiko se v Republiki Sloveniji ukvarja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ukrepi so razdeljeni v dve skupini, zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki izhajajo iz njega, in družinske prejemke. Ti dve skupini ukrepov bom v nadaljevanju opisala podrobneje.

Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo so:

1. *Starševski dopust*: Vse oblike starševskega dopusta pomenijo pravico do odsotnosti z dela zaradi poroda, nege ali varstva otroka. Pravico do porodniškega dopusta ima mati otroka, razen v primeru izrednih okoliščin. Dopust traja 105 dni. Mati ga nastopi 28 dni pred porodom. Porabi ga v strnjenem delu v obliki polne odsotnosti z dela. Naslednja oblika je očetovski dopust, ki je seveda namenjen očetom in traja 90 koledarskih dni. Oče ga lahko porabi strnjeno ali po dnevih. 15 dni mora porabiti do otrokovega šestega meseca, ostalih 75 pa do otrokovega tretjega leta v obliki polne odsotnosti z dela. Dopust za nego in varstvo otroka nastopi po koncu porodniškega dopusta. Koristita ga lahko oba starša. Ta dopust pripada materam dvojčkov, nedonošenčkov itd. Oblika starševskega dopusta pa je tudi posvojiteljski dopust.
2. *Starševsko nadomestilo*: Nadomestilo pripada vsem oblikam starševskega dopusta. Nadomestilo za polno odsotnost znaša 100 % osnove. Osnova je povprečna plača, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo v zadnjih 12 mesecih pred mesecem vložitve prve vloge za starševski dopust.
3. *Pravica staršev do krajšega delovnega časa*: To pravico ima eden od staršev, ki varuje ali neguje otroka, in sicer do njegovega tretjega leta ali do največ osemnajstega leta, če ima otrok omejene gibalne sposobnosti ali je kakor koli duševno prizadet, in eden od staršev, ki doma varuje dva otroke, in sicer do dopolnjenega šestega leta najmlajšega otroka. Delodajalec plača prispevke za socialno varstvo, Republika Slovenija pa

obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, za starševsko varstvo itd.

4. *Pravica staršev do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok:* Do te pravice je upravičen eden od staršev, ki zapusti trg dela, in sicer do otrokovega dopolnjenega desetega leta.

Do pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo so upravičene osebe, ki so vključene v zavarovanje za starševsko varstvo in imajo plačane prispevke za starševsko varstvo (Starševsko varstvo in družinski prejemki, 2007).

Družinski prejemki pa so:

1. *Starševski dodatek:* To je denarna pomoč za starše, ki po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila. Mati, pod določenimi pogoji pa tudi oče, ima pravico do dodatka do 77 dni po otrokovem rojstvu. Center za socialno delo upravičenca prijavi tudi v pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
2. *Pomoč ob rojstvu otroka:* Pomoč je v obliki enkratnega denarnega prejemka, ki je namenjen nakupu opreme za novorojenčka. Namesto denarnega nakazila se lahko izbere tudi enega izmed štirih zavirkov z opremo. Višina nakazila oziroma vrednost opreme v letu 2007 znaša 250,26 EUR.
3. *Otroški dodatek:* To je dodaten prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, če dohodek na družinskega člana ne presega 99 % povprečne plače v Republiki Sloveniji. Pravico do dodatka ima eden izmed staršev, prizna pa se za dobo enega leta. Njegova višina je odvisna od uvrščenosti družine v določen dohodkovni razred.
4. *Dodatek za veliko družino:* Je letni prejemek za družine s tremi ali več otroki, ki so mlajši od osemnajst let oziroma od šestindvajset let, če se še šolajo. Pravico ima eden od staršev ali polnoleten otrok, če otroci živijo skupaj brez staršev. V letu 2007 dodatek za družino s tremi otroki znaša 350,73 EUR, za družine s štirimi ali več otroki pa 427,72 EUR.
5. *Dodatek za nego otroka:* Do tega dodatka je upravičen eden od staršev otroka s posebnimi potrebami, dokler je potrebno oziroma do otrokove polnoletnosti. Dodatek je mesečen in znaša 90,08 EUR, za otroka s težkimi duševnimi ali gibalnimi motnjami pa 180,21 EUR.
6. *Delno plačilo za izgubljen dohodek:* Ta prejemek je namenjen enemu od staršev, ki zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka, zapusti trg dela ali prične delati s skrajšanim delovnim časom. Pravico pa lahko uveljavlja tudi eden od staršev, ki doma varuje enega ali več otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo. Nadomestilo je v višini minimalne plače, dodatka za nego otroka, ki znaša 90,08 EUR, in najverjetneje tudi otroškega dodatka (Starševsko varstvo in družinski prejemki, 2007).

Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo vsekakor staršem v prvih mesecih in letih olajšajo skrb za otroka. Tudi družinski prejemki so dobrodošli, vendar se marsikateremu

staršu zdijo prenizki. Po mojem mnenju je najbolj problematičen dodatek za nego otroka. Zdi se mi, da je dodatek preveč splošen, saj so otroci s posebnimi potrebami uvrščeni le v dva razreda. Teh razredov bi moralo biti več. Tako bi bil dodatek bolj pravično razdeljen.

6.4. Predlogi, kako napraviti vrtce čim prijaznejše staršem in otrokom

V tem poglavju bom podala komentar na nekaj predlogov iz Strategije za dvig rodnosti v Sloveniji, ki naj bi vplivali na dvig rodnosti, predvsem takih, ki zadevajo stroške vrtcev. Skušala pa bom predstaviti tudi nekaj svojih predlogov.

Strinjam se s predlaganim ukrepom, da naj bi bili vsi tretji otroci uvrščeni v najnižji plačilni razred, vsi naslednji pa naj bi bili plačila oproščeni. Najnovejši predlog, ki bo začel veljati naslednje leto, predlaga, da bi že drugi otrok imel zastonj vrtec, vendar le ob pogoju, da ima družina v vrtcu dva otroka. Menim, da bi ta ukrep morali izvajati glede na število otrok, ki jih ima posamezna družina, in ne na število otrok, ki sočasno obiskujejo vrtec. Spodbuda, imeti čim več otrok, bi morala biti namenjena vsem staršem, ne le tistim, ki se odločijo, da bodo imeli otroke tesno enega za drugim.

Reformo, ki naj bi določila zgornjo višino cene in zagotovila primerno stopnjo izobrazbe negovalk in vzgojiteljic, bi nekoliko spremenila oziroma dopolnila. Menim, da bi se morale cene vrtcev po vsej državi poenotiti. Tako bi vse vzgojiteljice imele enake pogoje dela. Pri tem pa bi morala biti država pozorna na to, da se cene v vrtcih, kjer so sedaj cene med nižjimi, ne bi zvišale. To morebitno nevšečnost bi morale kriti občine in ne starši. Glede na vsakoletne vpise in omejitve na srednji vzgojiteljski šoli in fakulteti za predšolsko vzgojo pa menim, da se nam za primerno izobrazbo vzgojiteljic ni treba bati.

Interni vrtci pridejo v poštev le v večjih podjetjih, z veliko zaposlenimi. Na eni strani bi bili otroci vključeni v te vrtce več s starši, na drugi pa bi bili ti vrtci lahko tudi skušnjava za starše, da bi med delom večkrat šli pogledat, kaj počnejo njihovi malčki. To pa bi onemogočalo normalno delo vzgojiteljic. Tovrstni vrtci bi morali imeti pravila, ki tega ne bi dovoljevala. Za rešitev tega problema se mi zdi primernejši ukrep prilagajanje programov vrtca potrebam okolja s prilagoditvami urnikov in večjim številom vrtcev v bližini delovnih mest. Starši ne bi bili obremenjeni z neprestanim gledanjem na uro, ali bodo uspeli pravočasno pobrati otroka ali ne. Vrtec v bližini delovnega mesta pa bi jim prihranil morebitno pot, če vrtec v domačem kraju ne bi bil na njihovi poti v službo, hkrati pa bi čas v avtu prebili z otroki.

V Sloveniji ima interni vrtec podjetje Lek. Njihov vrtec deluje v okviru vrtca Najdihojca, enota Biba. Lek je bil v Sloveniji med prvimi podjetji, ki so pridobili certifikat Družini prijazno podjetje. Certifikat prejmejo podjetja, ki sprejmejo niz ukrepov za lažje usklajevanje družine in dela (Lek med podjetji, ki jim je bil v Sloveniji med prvimi podeljen certifikat »Družini prijazno podjetje«, 2007 in Internetna stran vrtca Najdihojca, 2007).

Zelo pomemben ukrep, ki sicer ni vezan na cene vrtcev, je ukrep, ki bi zmanjšal stroške prevoza otrok v šolo. Prevoz otrok v šolo je brezplačen samo za osnovnošolce, ostali pa morajo prevoz v šolo plačati. Otroci, ki niso iz večjih mest, staršem s tem povzročajo visoke stroške. Cene avtobusnih kart v Sloveniji so vse prej kot nizke. Pred leti se je stanje že nekoliko izboljšalo, in sicer so otroci upravičeni do različnih subvencij, subvencije pa so odvisne od dohodka na družinskega člana.

Tudi vzpodbuda za delodajalce, ki starše do vstopa otroka v šolo zaposlijo za polovični delovni čas, bi bila zelo dobrodošla. Delodajalci bi staršem s polovičnim delovnim časom morali zaupati enako zahtevne in pomembne naloge, kot jih imajo tisti, ki delajo s polnim delovnim časom, le da bi bilo teh primerno manj in bi bile pač prilagojene delovnemu času. Spodbujati bi jih morali k napredku, izobraževanju, skratka, starši bi se morali počutiti pomembne, enakopravne in ne potisnjene v ozadje, ker ne delajo polni delovni čas.

SKLEP

Stopnja totalne rodnosti se je v Sloveniji od leta 1950 do leta 1960 znižala s 3 na 2,2 otroka na žensko. Rodnost se je še dodatno znižala v letih od 1980 do 1990, in sicer na 1,5 otroka na žensko. V letu 2006 pa je povprečna Slovenka rodila 1,25 otroka. Stopnja totalne rodnosti, ki zagotavlja enostavno reprodukcijo, je 2,1 otroka na žensko. Ti podatki vsekakor niso obetajoči, saj v prihodnosti pomenijo zmanjšanje prebivalstva Slovenije. Zaenkrat to še raste, in sicer na račun neto migracij, ki so višje od negativnega naravnega prirastka.

V Sloveniji je razširjena norma majhne družine, večina staršev ima le enega ali dva otroka. Ko se partnerja odločita za otroka, se njuna življenjska raven zmanjša, in od višine le-te je odvisno, za koliko otrok se bosta odločila. Večina staršev si želi, da bi njihovi otroci živeli čim bolj polno življenje, brez odrekanih in posledično je število otrok majhno, včasih celo manjše od njunih želja. Tako gledanje je z vidika družbe zelo egoistično in seveda tudi nesprejemljivo. Spremeni se starostna struktura prebivalstva. Vedno več je starejših, vedno manj mladih, in kar je najbolj skrb zbujujoče, vedno manj delovno aktivnih. To pa pusti posledice tudi v gospodarstvu.

Dejavnikov za nizko rodnost v Sloveniji je mnogo, v zadnjem času v ospredje stopajo predvsem ekonomski. Po mojem mnenju so najpomembnejši dejavniki stroški vrtcev, problemi na trgu dela in problemi pri pridobivanju stanovanj. Ti trije dejavniki so med seboj tesno povezani. Če partnerja nimata urejenega stanovanjskega vprašanja in če nimata zaposlitve, se najverjetneje ne odločita za otroka. Če pa sta prvi dve vprašanji rešeni in se partnerja odločita imeti otroke, tu nastopijo vprašanja o njihovih stroških. Eden najvišjih stroškov majhnih otrok pa je zagotovo strošek vrtca. Tudi na podlagi stroškov vrtca, dostopnosti vrtca, se odločata, koliko otrok bosta imela.

Stroške vrtca si v Sloveniji delijo občina in starši. Starši so razdeljeni v osem plačilnih razredov, in sicer glede na mesečni dohodek na družinskega člana. Nihče pa ne plača več kot 80 % polne ekonomske cene vrtca. Ta razdelitev je seveda smiselna, kajti če je ne bi bilo, si tisti z nižjimi dohodki enostavno ne bi mogli privoščiti otrok, saj povprečna cena (izračunana na podlagi podatkov naključno izbranih vrtcev) jasli v Sloveniji znaša 434,65 evrov in vrtca 315,39 evrov. Rešitev bi bila, da bi mati otroka ostala doma in ga varovala. To pa bi pomenilo, da bi bila s trga dela odstotna do otrokovega vstopa v šolo. Po toliko letih odsotnosti bi bila ponovna vključitev na trg zelo naporna, saj se danes zaradi napredne tehnologije vse spreminja zelo hitro. To je vsekakor v nasprotju z današnjimi trendi, ko so ženske vse bolj enakopravne moškim. Imajo enako ali celo višjo izobrazbo in zasedajo tudi vodilne položaje v podjetjih, ki so bili včasih rezervirana izključno za moške.

Delež otrok, ki obiskujejo vrtec, je odvisen od družinske politike države in od fleksibilnosti na trgu dela. Slovenija je v Evropi med državami, v katerih vrtec obiskuje veliko otrok. Uvrščena je takoj za skandinavskimi državami, ki so znane po svojem socialnem čutu. V Sloveniji sta v vrtec vključeni dobri dve tretjini otrok, dobro imamo organizirano tudi varstvo za najmlajše. Glede na rezultate ankete, ki sem jo izvedla, so starši s storitvami slovenskih vrtcev zadovoljni, presenetljivo pa se vrtec mnogim ne zdi predrag. Od posamezne občine je odvisno, v katerih dohodkovnih razredih se nahajajo tisti, ki menijo, da so vrtci predragi. Predragi pa se vrtci zdijo večini staršev, ki imajo vanje vključenih več otrok.

Družinska politika ima na voljo veliko ukrepov. Prva stvar, ki jo je treba spremeniti, da bi kateri koli ukrep veljal, pa je miselnost ljudi.

LITERATURA

1. Berčan Marija - Petra: Dileme družinske politike v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta. 2003. 40 str.
2. Bertoncelj Popit Vesna: Včasih po 40 tisoč otrok na leto, zdaj samo še 17 do 18 tisoč. Delo, Ljubljana, 10. 4. 2007, str. 6.
3. Botev Nikolai: Is Europe trapped in/by low fertility?. The European Magazine for Sexual and Reproductive Health, Copenhagen. 2006. 63, str. 4–7.
4. Cirman Andreja, Polanec Sašo: Kdo navija cene stanovanj?. Finance, Ljubljana, 19. 4. 2005, str. 8, 9.
5. Espenshade Thomas J.: Investing in children. New estimates of perental expenditures. Washington : The urban institute press. 1984. 124 str.
6. Ferfolja Petra: Otrok in ekonomski položaj družine v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta. 2006. 41 str., 1 pril.
7. Kajzer Alenka: Pogled na položaj žensk na trgu dela v Sloveniji s pomočjo indikatorjev trga dela. IB revija, Ljubljana. 40 (2006), 3, str. 72–79.
8. Knap Tomaž: Novejši demografski razvoj in prebivalstvena politika v Republiki Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta. 2002. 43 str., 6 pril.
9. Kohler Hans - Peter: The determinants of low fertility in Europe. The European Magazine for Sexual and Reproductive Health, Copenhagen, 2006, 63, str. 12–13.
10. Lazdane Gunta, Nygren Krl G.: Current trends of fertility and infertility in Europe. The European Magazine for Sexual and Reproductive Health, Copenhagen, 2006, 63, str. 10–11.
11. Malačič Janez: Demografija – teorija, analiza, metode in modeli. Četrta izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta. 2000, 378 str.
12. Malačič Janez, Sambt Jože: Kako spraviti mlade, ki so rasli z računalniki, v zastarele šole. Dnevnik, Ljubljana. 21. 6. 2006, str. 36.
13. Mandič Srna, Cirman Andreja: Stanovanje v Sloveniji 2005. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2006. 216 str.
14. Mencinger Jože: Prožnost trga dela in brezposelnost. Gospodarska gibanja, Ljubljana. 2006, 380, str. 6–13.
15. Neyer Gerda: Family policies and fertility in Europe: Fertility policies at the intersection of gender policies, employment policies and care policies, Rostock, Max Planck Institute for Demographic Research. Rostock. 2006, 31 str.
16. Palčič Damjan: Dejavniki odlaganja rojstev v starejša leta v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 46 str., 1 pril.
17. Pečnik Lidija: Mladi in njihovi problemi pri iskanju prve zaposlitve. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 49 str., 10 pril.
18. Stropnik Nada: Ekonomski vidiki politike otroškega varstva za družino in družbo v Sloveniji. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta. 1994, 421 str.
19. Stropnik Nada: Ekonomski vidiki starševstva. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1997. 236 str.

20. Stropnik Nada: Prebivalstvo, družina in blaginja: stališča do politike in ukrepov. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2001. 136 str.
21. Šircelj Milivoja: Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2006. 326 str.
22. Škrlić Marta: Primerjava ekonomskih razlogov za upad rodnosti med skandinavskimi državami in Slovenijo. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2007. 38 str.
23. Veselinovič Nina: Zaposljivost mladih iz občine Cerklje na Gorenjskem. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 42 str., 31 pril.

VIRI

1. Adecco novičke. 4 str.
[URL: <http://www.adecco.si/kadrovanje/Novicke/NovickePodjetja.pdf>], 2006.
2. Bautier Philippe: Population projections 2004–2050. 4 str.
[URL: http://epp.eurostat.cec.eu.int/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005_MONTH_04/3-08042005-EN-AP.PDF], 8. 4. 2005.
3. Cene hiš v Sloveniji. Nepremičnine Slonep.
[URL: <http://www.slonep.net/subareas.html?lev0=1&lev1=4&lang=&lev2=45&lev3=2135>], 26. 9. 2007.
4. Cene stanovanj v Sloveniji. Nepremičnine Slonep.
[URL: <http://www.slonep.net/subareas.html?lev0=1&lev1=4&lang=&lev2=45&lev3=634>], 26. 9. 2007.
5. Centralni register prebivalstva. Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve.
[URL: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>], 2007.
6. Delovno aktivno prebivalstvo po anketi o delovni sili. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/tema_demografsko_trg_adp.asp], 27. 9. 2007.
7. Ekonomska cena vrtca Bled.
[URL: http://obcina.bled.si/datoteke/HTML_teksti/vrtec_ekonomska_cena.htm], maj 2007.
8. Ekonomska cena vrtca Litija.
[URL: <http://www.google.com/search?q=ekonomske+cene+vtcev&hl=en&client=firefox-a&rls=org.mozilla:en-US:official&hs=orT&start=20&sa=N>], 3. 10. 2007.
9. Ekonomska cena vrtca Maribor.
[URL: <http://vrtec-pobrezje.homelinux.net/index.php?id=55>], 3. 10. 2007.

10. Ekonomska cena vrtca Novo mesto.
[URL: http://www.v-ciciban-nm.nm.edus.si/enote/vpis_03_cene_programov.htm], 3. 10. 2007.
11. Ekonomska cena vrtca Ruše.
[URL: <http://www.google.com/search?q=ekonomske+cene+vtcev&hl=en&client=firefox-a&rls=org.mozilla:en-US:official&hs=2D9&start=0&sa=N>], 3. 10. 2007.
12. Ekonomska cena vrtca Sežana.
[URL: <http://www.hrpelje-kozina.si/cms/images/stories/OS4/zapisnik%203.%20redne%20seje%20OS,%2022.2.2007..pdf>], 3. 10. 2007.
13. Internetna stran občine Ljubljana.
[URL: http://www.ljubljana.si/si/rezultati_iskanja/?cx=009935035452727731561%3Atr2mhyccqww&cof=FORID%3A11&q=ekonomske+cene+vtcev&sa.x=0&sa.y=0#1096], 2. 4. 2007.
14. Internetna stran občine Železniki.
[URL: <http://www.zelezniki.si/obcina/index.html>], 15. 1. 2007.
15. Internetna stran vrtca Najdihojca.
[URL: <http://www.v-vn.lj.edus.si/biba.htm>], 7. 10. 2007.
16. Lek med podjetji, ki jim je bil v Sloveniji med prvimi podeljen certifikat »Družini prijazno podjetje«. Internetna stran podjetja Lek.
[URL: <http://www.lek.si/slo/mediji/sporocila-za-javnost/3863/>], 14. 5. 2007.
17. Ložar Breda: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2006/2007. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=833], 18. 4. 2007.
18. OECD Family Database.
[URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/46/13/37864698.pdf>], 30. 3. 2007.
19. Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih (Uradni list RS, št. 110-4816/2005).
20. Problematika brezposelnih žensk na Koroškem. Informacijsko središče za poklicno uveljavljanje žensk na Koroškem.
[URL: http://www.kopje.si/alp_metka/index.php?site=vsebine&kat=110&lang=1], 25. 9. 2007.
21. Rupnik Martina: Enakopravnost namesto steklenega stropa.
[URL: <http://zaposlitev.dnevnik.si/aktualno/?n=154>], 12. 8. 2006.
22. Slovenski vrtci v povprečju najdražji. STA/ Ju. A.
[URL: <http://www.delo.si/article.print.php?ID=231904>], 12. 8. 2007.
23. Starševsko varstvo in družinski prejemki. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
[URL: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/], 6. 10. 2007.

24. Strategija za dvig rodnosti v Republiki Sloveniji. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2006. 28 str.
25. Svetin Irena: Aktivno prebivalstvo (po Anketi o delovni sili), Slovenija, 2. četrletje 2007. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1087], 31. 8. 2007.
26. Vertot Nelka: Eurostatove projekcije prebivalstva za Slovenijo, 2004-2050. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=601], 16. 5. 2005.
27. Začetki prihodnosti. Geo, Ljubljana, 2006, 7, str. 44–63.

PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik ankete

1. Spol:

- moški - ženska

2. Starost:

- do 25 let - od 46 do 55 let
- od 26 do 35 let - nad 56 let
- od 36 do 45 let

3. Kakšna je vaša izobrazba?

- osnovna šola - visoka šola - doktorat
- srednja šola - fakulteta
- višja šola - magisterij

4. Koliko članov šteje vaša družina?

_____

5. Kraj bivanja:

- mesto - vas

6. Koliko kilometrov je od vašega doma do vrtca?

_____

7. Živate v občini, v kateri vaš otrok/otroka/otroci obiskuje/-ta/-jo vrtec?

- da - ne

8. Ste zaposleni v občini, v kateri vaš otrok/otroka/otroci obiskuje/-ta/-jo vrtec?

- da - ne

9. Koliko vaših otrok obiskuje ta vrtec?

- 1 - 3
- 2 - 4

10. Ali kateri od vaših otrok obiskuje kakšen drug vrtec?

- da - ne

11. Zakaj (če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da)?

- v tem vrtcu ni bilo prostora zanj

- drugo _____

12. Neto dohodek vaše družine (vaš + partnerjev) je:

- do 800 EUR
- od 800 EUR do 1000 EUR
- od 1000 EUR do 1200 EUR
- od 1200 EUR do 1400 EUR
- od 1400 EUR do 1700 EUR
- od 1700 EUR do 2000 EUR
- od 2000 EUR do 2300 EUR
- nad 2300 EUR

13. Neto dohodek na družinskega člana je:

- do 200 EUR
- od 200 EUR do 400 EUR
- od 400 EUR do 600 EUR
- od 600 EUR do 800 EUR
- nad 800 EUR

14. Kolikšen del neto dohodka družine (vaš in partnerjev dohodek skupaj) predstavlja strošek vrtca (vseh otrok)?

- manj kot 5 %
- od 5 % do 10 %
- od 10 % do 15 %
- od 15 % do 20 %
- od 20 % do 25 %
- od 25 % do 30 %
- od 30 % do 35 %
- od 35 % do 40 %
- od 40 % do 45 %
- od 45 % do 50 %

15. Sta zaposlena oba s partnerjem?

- da
- ne
- mati je doma
- oče je doma
- oba sta doma

16. Ste:

- poročeni
- mati samohranilka
- oče samohranilec
- s partnerjem živita skupaj
- vdova
- vdovec

17. Koliko odstotkov polne cene (plačilni razred) plačate za otroka (najmlajšega, če jih vrtec obiskuje več)?

- oproščeni plačila
- 1. plačilni razred- 10%
- 2. plačilni razred- 20%
- 3. plačilni razred- 30%
- 4. plačilni razred- 40%
- 5. plačilni razred- 50%
- 6. plačilni razred- 60%
- 7. plačilni razred- 70%
- 8. plačilni razred- 80%

18. Se vam zdi vrtec predrag?

- da
- ne

19. Zakaj (če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da)?

- vrtec bi moral biti v celoti financiran s strani občine
- preveč obremeni družinski proračun
- alternativa vrtcu je precej cenejša (otroka pazi npr. stara mama)
- kvaliteta ne ustreza ceni
- drugo _____

20. Bi se strinjali s tem, da bi se cena vrtcev poenotila po vsej državi in bi programe v večji meri financirala država?

- da
- ne

21. Katera cena vrtca bi bila po vašem mnenju primerna?

- pod 100 EUR
- od 100 EUR do 200 EUR
- od 200 EUR do 300 EUR
- od 300 EUR do 350 EUR
- od 350 EUR do 400 EUR
- nad 400 EUR

22. Se vam zdi prav, da tisti, ki zaslužijo 4-krat več, za vrtec plačajo 8-krat več?

- da
- ne

23. Koliko ur (dnevno) je/sta/so vaš/-a/-i otrok/otroka/otroci v vrtcu?

_____

24. Bi si želeli, da bi bil vrtec odprt dlje?

- da
- ne

25. Do kdaj?

_____

26. Bi bili pripravljeni doplačati za dodatno uro varstva?

- da
- ne

27. Koliko (če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da)?

- 2 EUR
- 3 EUR
- 4 EUR
- 5 EUR
- 10 EUR

28. Kdo zjutraj otroka/-e pelje v vrtec (največkrat)?

- oče
- mati
- bratje/sestre
- stari oče/stara mama
- drugi sorodniki
- drugi

29. Kdo gre popoldne po otroka/-e v vrtec (največkrat)?

- oče
- mati
- bratje/sestre
- stari oče/ stara mama
- drugi sorodniki
- drugi

30. Ste zadovoljni s programom vrtca?

- da
- ne

31. Kaj pogrešate v programu? Česa bi si želeli več?

- izletov
- učenja
- delavnic
- spodbujanja talenta posameznika
- drugo _____
- igre
- srečanj s starši
- športne vzgoje

32. Kakšna se vam zdi kvaliteta storitev vrtca? (1 – nezadostna, 2 – zadostna, 3 – dobra, 4 – zelo dobra, 5 – odlična)

- ocena programa

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

- ocena varnosti otrok

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

- ocena hrane

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

- ocena vzgojiteljic

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

- ocena obveščenosti (ste dobro obveščeni o stvareh, ki se dogajajo v vrtcu)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

33. Glede na oceno storitev je vrtec:

- prepceni
- ima ravno pravo ceno
- predrag

